

SÕDUR

№ 20.

Kesknädalal, 20. mail 1925.

VII aastakäik.

SOOME RIIGIPEEA KÜLASTUS EESTI

21. V. 25 — 24. V. 25.

PRESIDENT
LAURI KRISTJAN RELANDER.

TERE TULEMAST!

EESTI — SOOME.

Ammu ja igivanasti lahkusid hõimud teineteisest — üks läks paremat kätt, teine vasakut merelahe äärt mööda öhtu poolē. Vesi jäi vahele. Kitsas merelaht lahutas küll hõimude talude piiri, kuid ei lahutanud vaimusidet, ei lahutanud omaksete südameid. Kui mitte igakord rõõmus, siis mures ometigi on vennad ühes olnud.

Vennalikku abikätt on sirutanud meile hõimud üle lahe nii mitmel tõsisel hädaohu korral. Oleme selles juba vanad võlgased hõimudele. Lahkudes hõimudest ja minnes vasakule, valisime küll viljarikkamad põllud, lopsakamad aasad, kõrgemad ja tihedamad metsad, kalarikkamad rannad, järved ja jõed, soojema suve ja pehmema talve ning luulerrikkama kevade, kuid sellega ühes ka hädaohulikuma asupaiga. See kutsuv maa on ikka kõigile ihaldatavaks maaks, ning siin püsima jääda on olnud ajaloos raskeks ülesandeks: mõök puusal pidime looma kodu. Vahel näis nii, nagu ei jõuakski me enam püsida. Ajaloo löögid olid liig rasked, nad tõukasid meid maha ja surma haavades lamasime põrmus. Meid peeti juba kadunuteks, juba korraldati meie matusepidu.

Sellel häda ja viletsuste ajal pöörasime jälle silmad põhja ja ammutasime vaimule värskendavat jõudu hõimudelt ja lõime unistuse Soome sillast. . . Aeg voolas, paranesid haavad ja kogus värsket rammu rahva — kangelase ihhu. Ta ajas enese püsti täis nooruse ilu ja vägevust, võimsam, kui iialgi enne. Ning hõim sirutas talle tõusmiseks abiandva venna käe.

Nii oleme võlgased. Kuid mitte sarnased kehvadele, keda avitatakse südame händusest, mitte maksujõuetud laenajad, ega igavesti toetust nõudvad abitarvitajad. Olime raskesti haavatud lahingus, kaitstes Püha vee lõuna kallast ja veli värskendas meie rammu karastava puhta allika veega ja toibutas meie vaimu.

Veli teab ja meie teame: et olla Soome lähel, peavad olema kanged hõimud kumbagil kaldal.

Tere tulemast hõimude esimene mees! Meie südamed tuksuvad vastu kuumalt ja valjult. Tere tulemast meie ilusal kevadel, mil lilled väljul ja töö meil keemas. Et kasvame, see on meie esimene võla tasumine.

Tere tulemast!

Väinöla lapsed.

Arvi Jännes.

Näe, Lahe pääl lainete karjad,
Ja laiad Laadoga veed,
Ja mustavad Maanselja harjad,
Ja tormava Tornio teed —
Need lõhkunud Soome on suure,
Ta lapsed viind laiali,
Need Sammolt on katkunud juure,
Ei juurdu see uuesti.

Vaid kõik vana Väinöla mehed
Üksteisest on killutat,
Kui tuulispääs koltunud lehed
Nad laokile pillutat.
Ei Vepsal, ei Aunusel aimu,
Kus eestlastel läheb tee,
Ei Karjala tea, kus Kainu
Jo suikunud surmale.

Kuid „jälgi Väinämö laevast“
Veel näha on vahusel veel,
Ja „Väinö vikatki“ taevast
Õöl tähisel tuikamas veel;
Ning Maanselja suitsudest tõstab
Ta kuju end hallunud pääl,
Ja koskede kohinast kostab
Igitarga teadija hääl.

Ja rahvale killustetulle
Nii räägib Väinämö vaim:
„Võiks hommik ka koita veel sulle,
Mu laste õnnetu hõim!
Veel kadumist karta sul poleks,
Võiks liitu veel kiiluga kild,
Kui hõimluse vaimu vaid oleks —
Ja sündiks ühendav sild!“

SOOME-EESTI.

*Eesti vabadussõjas langenud Soome vabatahtlike kude mälestussammas Helsingis.
Püstitatud Eesti Vabariigi poolt nende teenete ununematuks mälestuseks.*

P. UNIVER.

LASNAMÄEL.

1.

Kõrgelt mäe otsast vaatan.
Põhjala!
Sulle laulab hüüdes kägu:
Kukku!

Paistab kaldal kodu linn:
Tallinn.
Sõudvad pilved ujul, ajen
Üleven.

Suve süles, mere võlus,
Põhjala.
Hüüan sulle noorus tules:
Tõuse!

2.

Vaatan siit sinendavalt võlvilt,
Lasnamäe tõusevalt veerult.
Mere sinerdava, suvise kohal
Pilved kõrged uidavad võlvil.
Soome rannast üles tõusevad nad,
Tervitusi Eestile toovad.
All mäe ei lõppu lainte kohal.

Meie riigivanema külaskäik Riiga.

Meie riigivanema külaskäik Riiga kujunes suureviisiliseks pidustuseks mitte üksi Riias, vaid kogu Läti rahva hulgas. Nagu Läti ajakirjandusest näeme, ei olnud vaimustusel, millega riigivanemat igal sammul tervitati, piiri. Juba Läti-Valka jõudmisel võis märgata, missugust poolehoidu külaskäik rahvahulkades oli võitnud. Vaatamata varase hommikutunni peale, oli suur rahvahulk jaama kogunud oma naaberriigi esitajat tervitama. Jaamahooned oli rohelisega ja mõlemi riigi lippudega ehitatud. Vastuvõtma olid sõitnud Läti riigi presidendi, valitsuse, seltside, organisatsioonide ja ajakirjanduse esitajad. Riigivanemale anneti lilli ja peeti vastastikku tervituskõnesid. Valga seltskondliste organisatsioonide nimel tervitas külalisi dr. Lihbiets Eesti keeles. Oma vastukõnes tänas riigivanem tervituste ja lillede eest, tähendades, et see südamlük vastuvõtt näitab, et Eesti-Läti liit ei ole mitte ainult paberil, vaid ta valitseb iga kodaniku südames. Riigivanem hüüab Läti keeles: „Lai dsihvo Latvija!“ Mängitakse Eesti hümmi ja „elagu“ hüüete saatel hakkab rong liikuma. Valgast Volmarini on kõik jaamad, kust peatamata mööda sõidetakse, rohelisega ja lippudega kaunistatud. Igalpool on näha kokkukogunud rahvast. Volmarisse on vastuvõtma tulnud suur rahvahulk. Isegi Ruhjast on kooliõpilased kohale ilmunud. Jaam lillede ja rohelisega kaunistatud. Maakonnavalitsuse esimees tervitab riigivanemat ja annab üle albumi Volmari vaadetest. Seesama kordub ka Vönnus ja Siguldas, kus jaamaesised lilledesse uppumas ja tuhanded inimesed ootamas.

Enne Riiga jõudmist tähendas riigivanem jutujamisel ajakirjanikkudega, et ta, olgugi et neist ettevalmistustest ennem ajakirjanduse kaudu kuulnud, sarnast manifestatsiooni ei oodanud. Kni ainult üks osa kodanikkudest ühise eesmärgi saavutamiseks on huvitatud, ei ole sellega tulemused veel kindlustatud. Kui seda on aga terve rahvas, siis on see tunnuseks, et ühine töö on tarvilik ja see eduga lõpetatakse, kui kõik jõud rakkesse pannakse.

Riias olid jaama riigivanemat vastuvõtma ilmunud president Tshakste, välisminister Meierovits, valitsuse ja saemaa esitajad, diplom. korpuse liikmed, vägede ülemjuhataja ja kõrgemad sõjaväelased. Rongi jaama jõudmisel saluteeritakse 21 korda suurtükkidest. Peale aparaadi vastuvõtmist sammuvad külalised jaamaesisele, kus neid naistekoor lauluga tervitab. Jaamaesine on täidetud seltskondliste organisatsioonide esitajate ja määratu rahvahulgaga. President Tshakste saatel sammub riigivanem organisatsioonide ridade vahelt läbi ja tervitab rahvast järgmise kõnega: „Austatud herra president ja austatud Latvija kodanikud! Juba varasest hommikutunnist saadik on mulle sarnast au ülesnäidatud, et ma sõnu ei leia tänu väljendamiseks. Südamlük vastuvõtmine on mind täitnud suure rõõmuga, sest sellest võtab osa terve Läti rahvas. See on kui kindel pant Läti-Eesti võltsimatust sõprusest. Vormiline liit on hea; kui ta aga ei seisa kindlal alusel, võib ta laguneda. Kui aga vendluse ja sõpruse tunne on süvenenud mõlemi rahva hingesse, siis ei ole karta, et leiduks jõudu, kes seda purustada suudaks. See päev on mulle kõige paremaks tõenduseks, et Läti ja Eesti rahvas teineteist ideeliselt mõistavad ja mõlemi rahva liit jäädav on. Oleksin südamest õnnelik, kui minu külaskäik mõlemi rahva lähenemiseks veel kuidagi kaasa võiks aidata. — Lai dsihvo Latvija!“ lõpetab oma kõne kõrge külaline Läti keeles.

Koor laulab Eesti ja Läti hümmi ning paraadimarssil sammuvad riigivanemast mööda auvad. Mõlemad riigipead astuvad sellejärele autosse ja ratsaskordi saatel sõidetakse presidendi lossi. Järgmises autos sõidavad mõlemi riigi sõjaministrid. Neile järgnevad teised. Tee kuni lossini on ülepuistatud

lilledega, mõlemil pool teed seisavad õpilased ja õpilased lillede ja lippudega.

* * *

Õhtul korraldas Läti president riigivanema auks õhtusöögi, mille jooksul president järgmise kõne pidas:

„Herra riigivanem! Teie sissesõidul meie riiki tervitas Teid üksmeelel terve Läti. Meie sõpruse tõendusena lehvitsid igalpool meie rahvuslised lipud. Teie külaskäik on uueks tõenduseks, et mõlemad naaberriigid, kelle saatused minevikus olid ühesugused, on õppinud käima kõrvuti, käsikäes, teineteist toetades. Elades võõra ikke all, ei olnud meie rahvast võimlust oma iseäralisi võimeid arendada, ega oma kultuuri edendada. Nüüd on nad andunud kultuurilisele tööle ja sõjas saadud haavade ravitsemisele, nii et nende tähelepanu sellest mitte ei või kõrvale kalduda. Rahva palavam soov on, et maailmas valitseks rahu ja kõik rahvad võiks ühiselt anduda kultuurilisele tööle.

Ühine saatus minevikus, ühised sihid tulevikus ja samased teed olevikus — on jõud, mis viib meie rahvad lähenemisele, missugust võib leida ainult vendade keskel. Et Teie rahvas selles selgusele on jõudnud, nägin ma oma külaskäigul teie pealinnas veebruaril kuul. Et Läti rahvas selles veendunud, näete Teie siin. Meie jälgime Teie rahva edusamme kõige heatahtlikuma tähelepanuga. Kordaminekud, mis teile osaks saavad, täidavad meid otsekohese rõõmuga, niisama kui teie raskused meid kurvastavad, seda enam, et liitlase väärtus annab end tunda igas raskuses, millega tal võidelda tuleb. Samuti oleme veendunud, et teie samasuguse heatahtlikkusega jälgite meie sündmusi.

Sõludes lepinguid, ei pea meie ennast mitte juhtida laskma teatud kasudest, mida ühel teise arvel võimalik oleks saavutada, vaid valvelolekust meie ühiste huvide üle. Ühe poole nõrgestamine ei või sündida ilma kahjutoomata meie liidule, seega meie enestele.

Kõigest südamest Teid küllatuleku eest tänades, tahan avaldada lootust, et see külaskäik on uueks nurgakiviks meie riikide vahel olevate sõbralikkude suhete kinnituses. Palun külalisi oma klaasi tõsta meie liitlase Eesti rahva õitsemise ja hea käekäigu, Läti-Eesti lähinemise ja meie kalli külalise — Eesti riigivanema terviseks. — Elagu Eesti!“

Riigivanem Jaakson vastas president Tshakstele: „Herra president! Selle vaimustava vastuvõtmise järele, mis meie osaks saanud esimesest siinviimise silmapilgust arvates, on Teie sõnad mind väga liigutanud. Teie külaskäigus Tallinnasse nägi meie rahvas uut tunnistust, et vennasliit Läti-Eesti vahel on saanud ümberlükkamata faktiks. Täiesti iseseisvaks jäädes oma kodus, arendame oma rahvuslikke võimeid ja oma kultuuri, kuid mitte enam eraldamiseks, vaid üksteise täiendamiseks. Läti edu on ka meie edu, teie rõõmud on ka meie omad. Ühiselt tahame valvel seista oma iseseisvuse eest. Arvan niisamuti kui Teie, herra president, et iga leping, mis meie omavahel sõlmime, olgu täidetud sellest arusaamisest ja nii kavatsatud, et arusaamine vastastikkusest kasust võiks täielik olla mõlemil poolel. Oleksin õnnelik, kui meie külaskäigust Teile jääks tunne, et see meie sõpruse kinnitamiseks veelgi kaasa on aidanud, nii kui seda on teinud Teie külaskäik Eestisse. Jäägu muutmatult kindlaks Eesti-Läti liit, õitsetegu ja kasvagu Läti vabariik, elagu auvääriline president!“

* * *

Laupäeval annetas president Tshakste, kui Läti „Kolme Tähe“ ordu nõukogu esimees, teenete eest Läti riigi ees, riigivanem J. Jaaksonile I. järgu aumärgi,

välisminister K. P. Pustale ja Eesti saadikule Riias J. Seljamaale — 2. järgu, portfelli ministri K. Astile, merijõudude juhatajale kapten H. Salzale ja välismin. admin. osak. juh. H. Markusele, kaitseväe tervishoiuvalitsuse ülemale dr. Lossmanile ja Läti saadikule Eestis J. Seskile — 3 järgu, Tallinna linnapeale A. Uuessonile, riigivanema adjutandile kapten Kurgile, Eesti sõjaväe esitajale Lätis kapt. Lilientalile ja Eesti saatkonna sekretärile Lätis D. Jansonile — 4. järgu märgid. Märke on antud veel: end. riigivanematele K. Pätsile ja dr. F. Akelile — 1. järgu, end. välismin. A. Hellatile — 2. järgu ja kol. Simonile — 4. järgu märgid.

* * *

Teisel pidustuste päeva hommikul, s. o. pühapäeval, olid uuditsad juba varakult niivõrd inimestega täidetud, et enam hobustega ja autodega läbi ei peasunud. Huvitusega räägivad koguni võõrad inimesed teineteisega külalistest. Võrreldakse Eesti sõjaväelasi Läti omadega. On kuulda kiitvaid otsusi Eesti sõjaväelaste uute vormide kohta.

Hommikul kell 9,30 sõitsid Läti president ühes riigivanemaga ja nende saatkondadega vennaste surnuaiale. Lühikeses kõnes mälestas riigivanem langenud kangelasi, kes oma kodumaa eest võõrad töid oma elu. Paneb hauale suure loorberipärja roosidega, mille lint kannab pealkirja: „Vabaduse eest langenud Läti kangelastele — Eesti riigivanem. 10.V.25 a.“

Kell 11 algas Esplanaadil paraad, millest osa võtsid kolm jalgväe rügementi, eskadron ratsaväge, suurtükiväe brigaad, sõjakool, merivägi ja teised sõjaväe osad. Hüütakse vastastikku elagu ja mängitakse Eesti ja Läti hümmi. Selle järele algab nelja orkestri saatel üle poole tunni kestev sõjavägede tseremoniaalmarss. Esplanaadilt sõidetakse lossi, mille ette kella üheks kogub rohkearvuline rahvahulk lilledega ja lippudega. Riigivanemale ja presidendile hüütakse elagu ja visatakse lilli. Korraldatud ridades lahkuvad natsionalistid muusika saatel. Kella 1 ja 3 vahel oli saeima ruumides riigivanema auks lõunasöök korraldatud, millest peale Eesti külaliste osa võtsid Läti president, saeima juhatus ja liikmed, valitsuse liikmed ja seltskondliste organisatsioonide esitajad. Lõunasöögil tervitas saeima esimees riigivanemat, tuletades meelde ühiseid kannatusi võõra võimu all ja vabaduse võitlusi, kus Eesti ja Läti rahvas purustamata sidemetega said seotud. Avaldab lootust, et sidemed mõlema rahva vahel veel tugevamaks muutuvad ja nad seega õnnelikumale ja paremale tulevikule vastu sammuvad.

Riigivanem oma vastukõnes tänab südamliku vastuvõtmise eest, mis tema isikus tervele Eesti rahvale osaks saanud. Rõhutab, et Eesti oma naabritega rahus ja sõpruses tahab elada, ning mitte esiisade vigu korrata, kes end ükskhaaval võõrast võimust maha laskisid suruda. Eestit ja Lätit ei ühenda mitte ainult 1. nov. 1924 a. allkirjutatud leping, vaid palju enam rahva oma äratundmine, et nende saatuse on kindlasti seotud üksteisega ja et liit on mõlema rahva eluküsimus. „Elagu Läti rahvas, elagu Latvija rahvaesitus ja tema president; elagu, kasvagu ja olgu kõikumata kindel nüüd ja jäädavalt Eesti-Läti liit! Lai dsihvo Latvija!“ lõpetab oma kõne riigivanem.

Kell pool neli p. l. algas Esplanaadil suur spordipidu, mille avas president Tshakste. Olümpia komitee esimees tervitas külalisi.

Kell 3/6 võttis riigivanemat vastu ringkonna kohtu hoones Riia advokatuur, kus jälle vastustikku tervituskõnesid peeti.

Pärast lõunasööki president Tshakste juures mindi ooperisse, kus ettekanti ooper „Karmen.“ President Tshakste ja riigivanema Jaaksoni ilmumisel võeti neid vastu fanfaaridega. Ooperisaal oli lilledega ja lippudega kaunistatud.

Inglise laevastiku külaskäik Tallinna.

Baltiriike külastav Inglise sõjalaevastik sõiduvalmis.

Väljasõit Inglismaalt algab 8. juunil.

Inglise II ristlejate eskaadri lipulaeva „Curacoa“ järele vaatamine ja kordaseadmine Portsmouth'i laevatehastes lõpetati 14. mail s. a. Sellega on kogu eskaader korras ja sõidukõlbuline. Nimetatud eskaader läheb selle kuu lõpul Rosyth'isse, kust 8. juunil admiral V. A. Hovard Kelly, C. B., C. M. G., M. V. O., juhatusel ristlejate Balti vetesse algab, nagu „Södur'is“ № 17 teatatud. Ristlejate eskaadrit saadab destroyerite flotiil kapten Kenneth Macleod'i juhatusel.

Kogu Baltimerde tulev Inglise laevastik ühes veetalude paatidega jõuab meile külla Tallinna 24. juunil.

Kell 10.20 min. algas Mustapeade saalis Läti valitsuse poolt korraldatud raut, millest üle 300 inimese osa võtsid.

* * *

Kolmandal pidustuste päeva hommikul oli Riia parim laulukoor herra Reitersi juhatusel lossi ilmunud külalisi asutama. Kanti ette palju Läti komposiitorite töid ja Eesti „Tule koju“. Kell 11 homm. algasid pidustused ooperis, mille korraldanud haridusministeerium. Kontserdi algul ütles väikene tütarlaps koolilaste nimel riigivanemale Eesti keeles tervitussalmi ja annetas lillesid. Koor laulis Eesti keeles „Mu isamaa armas“ ja publik pani toime ovatsiooni. Selle järgnes lätikeelne tervitus teise tütarlapse poolt.

Pärast etendust sõideti „Väiksesse Gildesse“, kus linnavalitsuse poolt eine oli korraldatud. Eine jooksul pidas Riia linnapea Anderson vaimustava kõne, millele riigivanem tänades vastas: „Vana tuttav Riia linn, kellest mulle nii head mäletused jäänud, on mulle, kui naaberriigi esitajale, väga austava vastuvõtmise korraldanud. Mind rõõmustab iseäranis see, et kindel arusaamine Läti ja Eesti riikide koostöötamise tarvest valitseb Latvijast, nagu Eestiski, mitte ainult üksikutes poliitilist elu juhtivates ringkondades, vaid kõikide kodanikkude hulgas ühteviisi.“

Pärast vastuvõtmist linnavalitsuses sõideti erarongil Buldurisse, kus külalistele vaimustatud vastuvõtt oli korraldatud. Peeti vastastikku kõnesid, kuna lanu ja muusikakoorid vahetpidamata Eesti ja Läti viisisid ette kandsid. Läti kaupmeeste liidu nimel tervitas külalisi liidu esimees Lassman, Temale vastas riigivanem, tänades vastuvõtmise eest. Peale selle pildistati koosviibijad ja kell 6 sõideti Riiga tagasi.

Kell pool 8 algas ohvitseride kasiinos riigivanema poolt president Tshakste auks korraldatud lõunasöök, millest osa võtsid umbes 160 kutsutud külalist, nende hulgas president Tshakste, Läti valitsuse ja saeima liikmed, diplomaatiline korpus ja kõrgemad sõjaväelased.

Riigivanema külaskäik Lätti.

9. 5. 55. — 11. 5. 25.

Seisavad vasakult paremale:
Läti välisminister R. Meierovits, Eesti riigivanem J. Jaakson, Läti vab. president J. Tshakste ja Eesti välisminister K. Pusta.

Riigivanem omas kõnes tänab Eesti nimel suureviisilise vastuvõtmise eest, mis temale, kui Eesti riigi esitajale, osaks saanud ja mis kaugelt üle ulatanud kõigist ootustest. Temale vastab president Tshakste.

Lõunasõigile järgnes lahkumise raut, millest osa võtsid umbes 400 külalist. Koosviibimine kestis kuni kolmveerand üheni öösel, mille järele autodesse asuti ja jaama sõideti. Ohvitseride klubist kuni jaamani olid spaleeridena üles seatud vanemate klasside õpilased, skoudid ja tuletõrjujad. Läbisõidu ajaks süüdati tõrvikud põlema. Raketid ja proshektorid valgustavad mõddasõitvaid autosid. Ülikooli esisele on rahvusline teater korraldanud elava sümboli Eesti-Läti

vendlusest, kus „Kalevipoeg“ ja „Karutapja“ kesk-kohaks, kuna neid ümbritsevad vanaaegsetes riietes ratsanikud — Karutapja sõdurid. Kogu uulits, kust läbi sõideti, oli lilledega üle külvatud. Riigivanem sõidab jaama ratsaeskordi saatel. Neile järgnevad meie ja Läti ministrid ning teised võimukandjad. Jaama perroonile on ülesseatud skoudid. Riigivanemale annetatakse ilfi. Kõik koguvad rongi ette, kus viimaseid tervitusi öeldakse. President Tshakste suudleb riigivanemat ning suurtükkipaukude ja „elagu“ hüüete saatel hakkab rong Tallinna poole liikuma. Viimased „Elagu Eesti“ ja „Lai dsihvo Latvija“ — ning rong kaob pimedusse.

A. Tr.

Läti ajakirjanduse tervitused ja muljed meie riigivanema külaskäigu puhul.

„Latvijas Kareivis“ ilmus meie riigivanema külaskäigu puhul suurendatud kujul ja paremal paberil, kui harilikult. Pühapäeval ilmus koguni eriline väljaanne. Leht toob kirjeldusi Eestist ja tähtsamate Eesti riigimeeste ning sõjaväelaste näopildid. Esimesel leheküljel on suure kirjaga: „Südamest tervitame liidurahva ja sõjaväe kõrgeid juhte“.

„Latvis“ ilmus suurendatud kujul, tuues sümbolilise kujutuse „Karutapjast“ ja „Kalevipojast“, kes peale võitluse lõppu suure tamme all teineteisele kätt ulatavad.

„Brihva Seme“ toob esimesel leheküljel Eesti ja Läti tähtsamate riigitegelaste näopildid. Muu seas ütleb leht: Läti ja Eesti tugevad toed on armastus ja omavaheline usaldus. Need on kõigekindlamaks tagatiseks, et tormid, mis Euroopa poliitikas risti-rästi puhuvad, on Läti ja Eesti vastu, kes sõbrad minevikud, nüüd ja ka tulevikus — jõuetud.

„Jaun. Sin.“ toob lehe eesotsas kenas vanikus „Tere tulemast.“

„Latvijas Vahstnesis“ esimesel kohal seisab: „Kes verega ühendatud, see jääb igaveseks. Elagu

Läti-Eesti vendlus!“ Silmapaistval kujul tuletatakse meelde, kuidas Eesti sõjaväed Lätile appi ruttasid ja kus sõlmiti vendlus, mis nüüd kasvab ja kõveneb. Umbes samasisulisi kirjeldusi toovad ka teised Läti lehed.

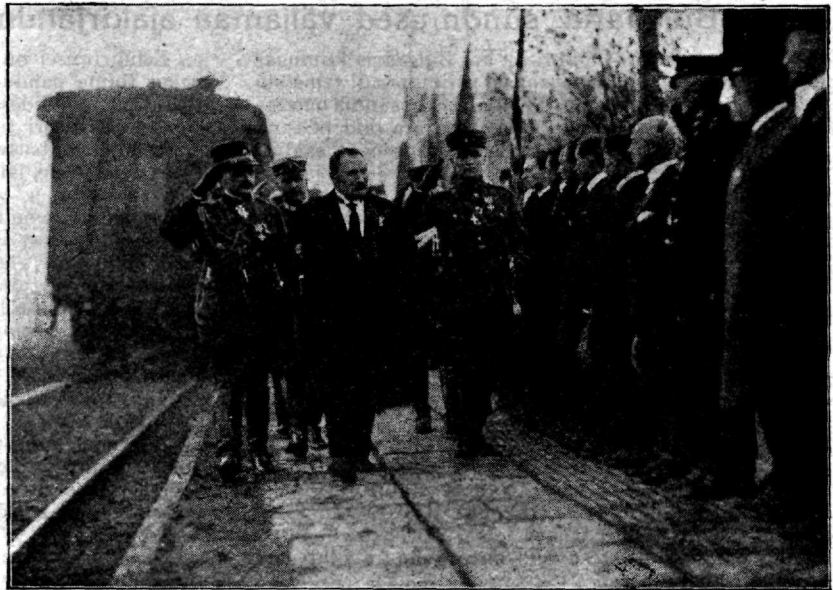
Peale külaliste ärasõitu toovad lehed südamlikke kirjutusi. „Vrihva Seme“ kirjutab: „Alles peale kolme Eesti päeva hakkame aru saama, kui tugevate sidemetega mõlemad rahvad on seotud. Meie soov on, et meie sõpruse meeleavaldus Tallinnas ja Riias leiaks vastukõla ka teistes Balti riikides, et kaksikliidust võiksime üle minna terve Balti liidu peale.“

„Latvis“ kriipsutab alla külaskäigu suurt poliitilist tähtsust. Võrdlusena praegusele külaskäigule toob Nikolai II. viimase külaskäigu Riiga, kuhu pooled Petrogradi politseinikkudest ja pristavitest kokku aeti, kes hingeldades ümber jooksid ja karjusid: „кричите ypa!“ Omal ajal sunniti riigipead austama. Nüüd teeb seda iga kodanik vabatahtlikult, püüdes selle juures omi tundeid südamikumalt väljendada. Pole seda elanikkude kihti, kes vastuvõttu osa ei oleks võtnud. Seda tõendavad arvurikkad rahvahulgad, kes riigipea läbisõitu tundide viisi on ootanud. Tr.

Riigivanema külas- käik Lätti.

9. 5. 25. — 11. 5. 25.

Meie riigivanem J. Jaakson
võtab Volmaris rongi pea-
tusel, jaama esisel
auparaadi vastu.

Eesti ja Läti sõjaväe koostöö.

Eesti sõjaminister kindral Soots on Riias jutu-
ajamisel ajakirjanikkudega oma arvamist avaldanud
Läti sõjaväe ja Eesti-Läti sõjavägede koostöötamise
võimaluste üle, informeerides ühtlasi ajakirjanikke
Eesti sõjaväe moodustamisega. Muu seas ütles minister:
„Olen Läti sõjaväe oludega kaunis tuttav. Läti sõja-
väelastega tutvunesin juba 1919 a., mil mõlemad sõja-
väed oma kodumaa iseseisvuse eest võitlesid. Sel
korral oli Läti, samuti ka meie sõjavägi, puudulikult
varustatud ja kui vabaduse võitlustes pooleldi riie-
tatud ja nõrgalt relvastatud sõjaväed said võitu oma
vaenlastest, ei ole praegusel täiesti korras sõjaväel
„aske kaitsta oma isamaad. Eesti sõjavägi võib uhke

olla oma liitlase peale. Mõlemi sõjaväe algatud ühis-
tööd saab väsimatult jätkatud. Käesoleval suvel
kavatakse mitmed Eesti ohvitserid Läti sõjaväe
osade juurde komandeerida, samuti ka oodetakse Läti
ohvitseri Eestisse. Võimalik, et mõlemi riigi meri-
jõudude harjutused tänava suvel ühiselt läbi viiakse.
Rõõmuga konstateerin, et Läti oma õhulaevastiku
täiendamisele tõsisemalt tähelepanu on hakanud pöö-
rama. Ka Eesti teeb sedasama ja ei ole kahtlust, et
võimalikus tuleviku sõjas meie õhulaevastik tähtsat
osa saab mängima. Omalt poolt oleme kõik teinud, et
Eesti sõjavägi seisaks oma ülesannete kõrgusel“.

Tr.

Eesti Vabadusristide annetamine Läti sõjaväelastele.

„Latv. Kar.“ teatel oli 7. mail Riias Eesti saat-
konna ruumides Vabadusristide väljajagamine Läti
sõjaväelastele. Tseremonii avas Eesti saadik Lätis
J. Seljamaa kõnega: „Raksetes võitlustes omandati
Läti ja Eesti vabadus ning iseseisvus. Ühised võitlu-
sed vabaduse pärast on rahvaid õpetanud teineteist
mõistma ja austama. Kui ühel kumbagist rahvast kaoks
vabadus, kaotaks selle ka teine. Et süvendada mõlemi
riigi sõprust, on Eesti valitsus otsustanud vaba Läti
vahvamaid võitlejaid austada täna annetatava orde-
niga. Elagu Läti-Eesti sõprus ja liit, elagu Latvija
sõjavägi!“

Vabadusristid said: Läti sõjaväe peastaabi ülem
kindral Penkis, relvastuse ülem Ruschkevitsch, sise-
minister Laimin, merirannakaitse ülem Kaiserling ja
rida ohvitseri.

Vabadusristi kavaleride nimel kõneles Läti sõja-
minister kolonel Bangerski: „Meie naaberriigi Eesti
esitaja, kutsudes meid täna oma juurde, et meile
Vabadusriste annetada, teeb meile sellega suurt au.

Siiski tuleb silmaspidada, et annetatud ordenitega ei
austata ainult meid, vaid tervet meie rahvast. Eesti
on Vabadusristi annetanud mõlemi vennasrahva ühise
tegevuse eest. Rist, mille annetab iseseisev vaba
Eesti Läti sõjaväelastele, tõendab, kui võrd tugevasti
mõlemi rahva saatus kunagi on olnud seotud, ja rist
seob ning kaitseb ka edaspidi mõlemi rahva tulevikku.
Sellepärast hütame vabale iseseisvale Eestile: „Elagu
Eesti“ ja „Lai dsihvo!“

Peale selle pildistati Eesti esitajad ning Vabadus-
risti saajad ja lahke majajasa kostitas ordenite saajaid
klaasi teega.

Aumärkide väljajagamisele ei saanud ilmuda
kol. Hartman, kes praegu Genfis viibib ja veel kolm
teist ohvitseri. Neile antakse märgid edasi Läti sõja-
ministri kaudu. Samal teel annetatakse Vabadusristid
ka mõnele alamväelasele. Enamalt jaolt annetati
Vabadusristid neile sõjaväelastele, kes ühes Eesti sõja-
vägedega Põhja-Lätis võitlesid.

A. Tr.

Bulgaaria sündmused väljamaa ajakirjanduse valgustusel.

Käesoleva aasta 14. aprillil, kui Bulgaaria kuningas Boris jahilt autos Sofiasse tagasi sõitis, pandi tema elu kallale kippumine toime. Kallaletung sündis meeste poolt, kes endid mõlemale poole teed ära olid peitnud ja kuninga auto peale tule avasid. Kuningat saatsid rittmeistrid Solmatov ja Iltšev ning üks leib-jääger. See viimane sai esimese kuuli läbi surma ja autojuht näost haavata. Haavatud autojuht jättis auto seisma. Kuna tee siin mäest üles viis, hakkas auto tagurpidi veerema, pörkas vastu puud ja läks ümber. Kuningas ja tema kaaslased paisati seest välja. Kuninga auto taga sõitis autobuss reisijatega. Kuningas käskis autobussil seisma jääda, asus ise juhi kohale ja juhtis tema tagasi Orhavesse, kus kohaliku garnisoni välja kutsus, umbes 30 meest kaasa võttis ja nendega autobussil kallaletungijaid tagaajama tõttas.

Peaminister Zankovi teate järele on politsei kindlaks teinud, et kallaletungijate salk on koosnenud nõndanimetatud agraar-kommunistidest.

Samal päeval, 14. aprillil, tapeti õhtul oma maja ees Sofias demokraatliku erakonna liige ja erus olev kindral Kosta Georgiev, kes üks 1923 aasta 9. juuni revolutsiooni tegelastest oli, missugune revolutsioon Stambuliski kukutas.

Reedel, 16. aprillil, kui mõrtsuka käe läbi langenud rahvasaadiku Kosta Georgievi eest Sofia peakirikus hingepalvet peeti, lõhkes kell 3.45 m. p. l. kiriku peakupli alla seatud põrgumasin. Plahvatuse tõttu langesis keskmine kuppel, kõik kiriku lõunapoolne külg ja lagi täiesti kokku. Plahvatuse ajal viibis kirikus umbes 2000 inimest, seal hulgas kõik valitsuse liikmed peale rahaministri, kõik valitsuserakonna liikmed, palju sõjaväe esitajaid ja kõrgemaid ametnikke.

Plahvatus pandi nähtavasti selleks toime, et kuningat Borisi ja kabinetit liikmeid tappa. Kuningas Boris mõtles esiti kirikus kindral Georgievi matusest osa võtta. Tema jaoks oli peakupli alla troon-leentool asetatud. Kuid viimasel silmapilgul otsustas kuningas enese eest kindralstaabi ülemat Davidovi't kirikusse saata. Davidov seisis kuningliku tooli ees ja purustati plahvatuse läbi koledal kombel ära. Toolist jäid järele ainult väikesed tükid.

Plahvatus sündis sellel silmapilgul, kui mitropoliit Stefan katafalgi aluse juures evangeeliumit luges. Üldse sai surma 140 inimest ja haavata 1000. Plahvatuse ohvritest maeti 18. aprillil 3 rahvasaadikut, 14 kindrali, 8 koloneli, 8 kõrgemat riigiametnikku, 19 naisterahvast ja 7 last. Haavatute hulgas on ka peaminister Zankov, siseminister Russev, välisminister Kalfov, sõjaminister Volkov ja teised.

Bulgaaria valitsuse ametliku teate järele töötati plahvatuse plaan kahtlemata salajase kommunistliku keskkomitee poolt välja ja viidi läbi sõjaväe spetsialistide major Jankovi ja kapten Minkovi tegelikul kaasabil. Jankov oli keskkomitees sõja-sektsiooni juhatajaks, Minkov sõjaväelise kihutustöö sektsiooni juhataja.

Ettevalmistusi alati varemalt. Juba märtsi kuul muretsesid Jankov ja Minkov kiriku katusest täpse plaani. On kindlaks tehtud, et Jankov oli kiriku katusel üks kord, ja Minkov kolm korda. Põrgumasina valmistas Minkov ja kinnitas tema plahvatuse päeval kell 7 hommikul ühe kolonni külge, mis keskmist kuppelit kandis. Teine osaline, kes ennast Vaskoks nimetas, kuid kes pärast Peeter Abadshieviks osutus, pani põrgumasina plahvatama, süütenööri jumalateenistuse algul põlema süütades. Kiriku katusele peasesid nad sel kombel, et nad kirikuteenri Peeter Sagorski ära ostsid. Abadshiev ja Sagorski mõtlesid kohe pärast kuritööd Sofiast lahkuda ja ära Venemaale põgeneda, mis jaoks neil auto juba varem valmis oli seatud. Abadshievil läks korda kaduda, Sagorski võeti kinni. Minkov ja Jankov tegid tabamisel ise enesele otsa.

Eeluurimisel on selgunud, et kolm nädalat enne kirikus toime pandud kuritööd tegi kohaliku kommunistliku partei täidesaatev komitee eeltöid parlamendi ja peapostkontori hoone õhku laskmiseks.

Tänu valitsusvõimude õigeaegsele ja otsustavale tegevusele, jäi aga see kommunistide kole kavatus teostamata.

Eeluurimine on ka kindlaks teinud, et kommunistiline organisatsioon oli esimeste ohvritena üheksa tähtsamat poliitikategelast ära märkinud. Nendest üheksast isikust oleks tulnud äratappa üks ehk kaks, et nende matustele valitsuse liikmeid ja tähtsamaid seltskonna esitajaid kokku tõmmata ja neid siis ettevalmistatud plahvatuse läbi hävitada. Selleks anti terroristidele ohvrite päevapildid, keda neil jälgida tuli.

Tapetud erukindral Kosta Georgiev langeski selle mõrtsukaliku plaani ohvrisk.

Bulgaaria ministrite nõukogu viimasel koosolekul kandis siseminister ette Sofia peakiriku teenri Peeter Sagorski sensatsioonilised tunnistused, millest selgub, et nii raha kui ka lõhkeained saadi nõukogude Venemaalt.

Ühenduses sammudega, mida valitsus sõjaväe suurendamise mõttes ette võttis, et ahvardavate sündmuste vastu tarviliku jõuga välja astuda, tegi ta juba enne plahvatust Inglise, Prantsuse ja Itaalia diplomaatidele esitajatele teatavaks viimasel ajal kätte saadud kommunistlike kirjavahetuse algupäraseid dokumente. „Times'i“ sõnumi järele tõendavad need dokumendid III-da internatsionaali süüdi Bulgaaria terroristlikus väljaastumises ja andvat selgeid andmeid Vene nõukogude võimu osavõtu kohta.

Nende dokumentide sisust selgus III-da internatsionaali osavõtt nõnda kindlasti, et mõned diplomaadid, nagu räägitakse, neid dokumenta valedeks pidasid, mis enamlaste poolt ainult selleks olevat valmistatud, et Bulgaaria valitsust naeruväärseesse seisukorda panna ja ametivõimude tähelepanu nende tõsisetelt plaanidelt ära juhtida. Kuid 14—16. aprilli kurvad sündmused kinnitavad uuesti nende tõelikust.

Dokumendid, mis III-da internatsionaali osavõtu tõendavad, saadi kätte kahe viimase kuu kestel mitmesugustel aegadel. Näiteks Lõuna-Slaavia piiril tabati 20/III kahekümne meheline revolutsionääride salk, kelle kaitse all kaks III-da internatsionaali kurjeeri Bulgaariasse läksid. Nende juurest leiti tähtsaid dokumenta. 25. veebruaril tegi politsei avalikuks vandeseltslaste pesa Shumenis, kust ka tähtsaid teateid saadi. Seal arreteeritud isikute hulgas oli III-da internatsionaali kohalik agent, kelle ülesandeks oli ümbruskonna kommunistidele abirahasid jagada. Aprilli algul tabas politsei Nõukogude agendi, kelle juurest leiti kiri III-da internatsionaali peakorterist Moskvast. Kiri kandis kuupäeva 12. märts ja nummert 2960; ta oli saadetud kommunistliku internatsionaali täidesaateva komitee välisühenduste osakonna keskkomitee poolt oma agendile Bulgaariasse. Ta sisaldab käsku üldist kommunistlikku mässu 15. aprilliks ette valmistada. Tähendatud käsk sarnaneb käsele, mille Eestis politsei kommunistide juurest leidis, kes läinud aasta 1-sel detsembril Tallinnat vallutada kavatsesid. Samal Nõukogude agendil, kelle juurest see käsk leiti, oli veel kaasas kiri, milles kahte Makedoonia revolutsioonilise organisatsiooni liiget ära tappa kästakse, kes III-da internatsionaali kavatsustele vastu on astunud. Nende dokumentide hulgas on kõige huvitavam operatsioonide plaan, ühenduses loodetava mässuga Vidin-Vratza piirkonnas. See piirkond Bulgaaria loode nurgas on nõnda Rumeenia ja Lõuna-Slaavia vahele surutud, et seal võimule pääsenud kommunistid Bulgaaria valitsuse vägede vastu tiibadelt kaitsstud oleksid olnud. See plaan on niisuguse täpsusega ja taktikaliste üksikasjade küllusega kokku seatud, mis näitab, et siin

Riigivanema külaskäik Lätti.

9. 5. 25. — 11. 5. 25.

Läti president võtab
meie riigivanema külaskäigu puhul korraldatud
sõjaväe paraadi vastu.

kindralstaabi ohvitseri vilunud käsi töös on olnud. Kõik on ette nähtud. Esimene järk: mõnede tähtsamate punktide vallutamise sellel ajal, kui väineme tähtsatele punktidele ainult selleks kallale tungitakse, et vägede tähelepanu kõrvale juhtida; laialdane sildade purustamine Vidi ja Iskari jõel, et garnisoni appitulek Plevnast takistatud oleks. Teine järk: kohaliku talurahva miilitsa mobiliseerimine ja kogu ringkonna vallutamine; kaitsetegevus sõjavägede vastu, kes Donaud mööda üles võiksid sõita ja Vidinias maale püüaksid tulla; liikuvate kolonnide väljasaatmine Sofiasse viiva tee suunas, et pealinna mässajatele abi anda; teised kolonnid lähevad Plevna poole, et garnisoni tegevuse järele valvata. Kolmas järk: Sofiale pealetungimine kõigi vabade kommunistlike jõududega ehk kaitsemine selleks väljavalitud joomel, kuni mäss maa teistes osades areneb, ja raudteede ning teiste ühenduste rikkumine nii palju, kui võrd need valitsuse vägede liikumisele kasulikud võiksid olla. Kõik oli nähtavasti valmis talurahva miilitsa mobiliseerimiseks ja raadiojaamad seisid valmis ühenduse loomiseks riigi teiste osadega ja nähtavasti ka välimiste sõpradega. „Times’i“ sõnade järele tuleb see uuesti meele kommunistliku mässu plaani Eestis läinud aasta detsembri esimesel päeval, kus kavatseti traadita telegraaf kohe üle võtta ja üle ilma teade Eesti nõukogude vabariigi väljakuulutamise üle välja saata, ühes palvega Moskva valitsuse poole, et ta abi saadaks. Esimesel detsembril viibis punane laevastik merel Tallinna lähedal, nähtavasti märguandmist oodates ja arvatakse, et samasugune abi oleks ka Varnas käepärast olnud, kus kommunistidel palju poolehoidjaid on.

Nõukogude vabariigi korra võimule peasemine Bulgaarias oleks muidugi väga soodustanud Venemaa sõjaplaane Rumeenia suhtes, kellega Bessaraabia omandamise küsimus oma endist teravust ikkagi veel kaotanud ei ole. Olles surutud Venemaa ja nõukogude Bulgaaria vahale, oleks Rumeenial vaevalt korda läinud Venemaa poliitilistele võimupiüetele vastu seista. Rumeenia saab oma seisukorra hädaohhtlikkusest väga hästi aru ja on Bulgaaria vastu valvel. Ta valvab valjult oma piiride järele, ei lase III-da internatsionaali agentidel piirist üle käia ja ei anna Bulgaaria revolutsioonilistele elementidele enese juures varju. Bulgaaria välisminister ja Bulgaaria esitajad välisriikide valitsuste juures näitavad, et Bulgaarias sündinud terroristlikud väljaastumised olid organiseeritud

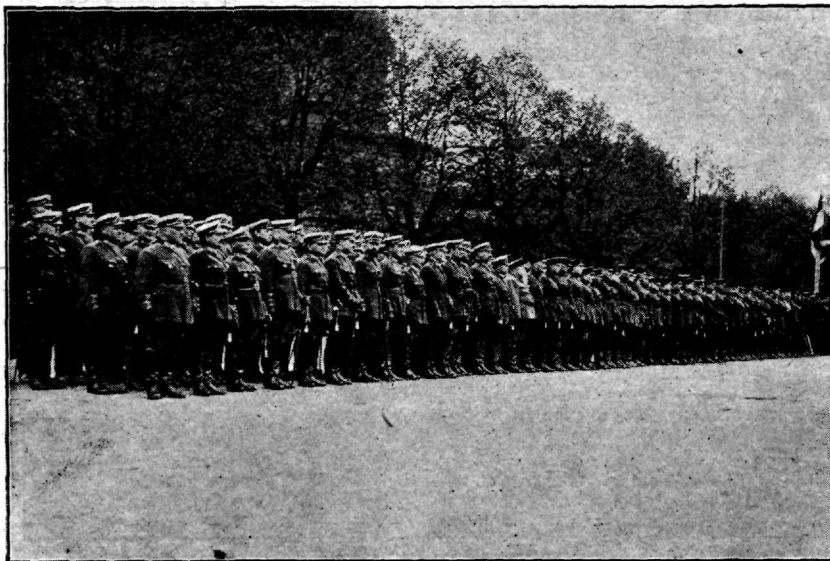
Belgradis, Praagas ja Viinis elavate Bulgaaria kommunistide — pagulaste ja III-da internatsionaali kaasabil.

Peale plahvatust Sofia kirikus kuulutas valitsus kogu Bulgaarias sõjaseaduse viibimata välja ja asus üksikuid korrarikumisi energiliselt alla suruma. Sofia komandantiks määrati kindral Lasarev, kes 1923 a. juuni riigipöört juhtis. Valitsus avaldas manifesti, milles kogu rahvast üles kutsutakse võitlusest korrarikujate elementide vastu osa võtma. Kõik opositsiooni erakonnad otsustasid sisemist poliitilist võitlust lõpetada ja kutsuvad oma poolehoidjaid valitsusele terroristide vastu võitlemise abiks olema. Peaminister Zankov seletas, et valitsus tarvitab ainult seaduslikke abinõusid ja lükkab kategooriliselt ümber teated sellest, nagu oleks pahempoolsete terroriseerimiseks eriline sõjaväe osa formeeritud. Zankov kriipsutab alla, et kuigi mõnel juhtumisel üksikud inimesed surma said, siis sündis see ainult selle tõttu, et nad sõjariistus vastu hakkasid.

Neuilly rahulepingu järele ei tohi Bulgaaria sõjavägi üle 30.000 mehe suur olla. 1924 aastal lubati Bulgaarial sisemise korra hoidmiseks miilitsat 3000 mehe võrra suurendada. Ühenduses viimaste sündmustega lubasid liitriigid Foch’i nimelise sõjaväelise komitee kaudu Bulgaarial oma miilitsat veel 7000 mehe võrra suurendada tingimiseks, et uued väeosad ainult vabatahtlikkudest formeeritakse ja mai lõpul s. a. uuesti laiali saadetakse.

Ühenduses valitsuse energiliste sammudega on maa praegu enam-vähem rahulikuks jäänud. Sõjaväe patrullid leiavad sagedasti nii Sofias kui ka provintsis tänavatele ehk linnade ümbrusesse mahavisatud pakke, mis lõhekainetega täidetud, laskeriistu, pommisid ja kihutuskirjandust, mida nähtavasti kommunistid ja talupegade erakonna pahema tiiva liikmed laiali on laotanud. Kuid üksikud tapmised kestavad edasi. Nõnda on tapetud endine sõjaminister Muravjev, Sofia keskvangimaja ülem Georgiev, põllumeeste erakonna liider Prutsky, endine politsei ülem ja Stambuliski erakonna liige — rahvasaadik Alkis ja palju teisi. Tapeti ka üks sõjakohtu eesistuja kohtualuse kommunisti poolt, kes kohtusaali tules saatja sõduri käest püüsi ära tõmbas ja eesistuja pihta laskis.

Mässust osavõtjate arv oli nähtavasti küllalt suur ja neil oli poolehoidjaid kõigis seltskonna kihtides. Talurahva liidu liikmed ja kommunistid seadsid juba selleks juhtumiseks, kui Sofias plahvatud õnnestab, oma ministrite nimekirja kokku. Arreteeritud on mit-

Riigivanema külaskäik Lätti.

9. 5. 25. — 11. 5. 25.

Meie riigivanema külaskäigu puhul korraldatud Läti sõjaväe paraad. Paraadil rivist osavõtjad staabi ohvitserid.

med ministrid ja rahvasaadikud, nagu Bokalov, Atanasov, Markov, Janev, Tomov ja teised, peaaegu kõik talurahva erakonna ja kommunistliku erakonna liikmed, palju kaadri ohvitserid, kes plahvatuse organiseerimise eeltöödest osa võtsid (Minkov ja Jakov on ka endised ohvitserid), Prantsuse „Banque Générale“ direktor Kordov, kes kommunistlike salasepitsetajate raha saatmist korraldas, Bulgaaria kuningakoja endine õuedaam Petrova — endise peaministri kindral Petrovi lahutatud naine, — kommunistidega läbikäimise pärast ja teised.

Belgradist saadud teadete järele on Bulgaaria välisministeeriumil andmeid olemas, et Bulgaaria kommunistid on mõni aeg tagasi nõukogude Venemaalt 4 miljoni kuldrubla saanud. Raha toodi mere teel. Sinovjev avaldas lootust, et saadetud raha oma ülesande täidab.

„Chicago Tribune“ Konstantinoopoli kirjasaatja teatab, et Nõukogude poliitiline esitus Konstantinoopolis on Sinovjevilt juhatused saanud Bulgaaria revolutsioonäride jaoks ja et Bulgaaria kommunistlikku liikumist juhitakse nüüd Konstantinoopolist.

Inglise ajakirjandus avaldab arvamist, et komintern on nähtavasti otsustanud Bulgaariat oma pealetungimise esimeseks etapiks teha.

„Morning Post“ ütleb, et Inglise avalik arvamine on täiesti teadlik selles, kelle nimel need isandad räägivad, kes endises Vene keisririigi saatkonnas Londonis istuvad ja kellega kui diplomaatidega ümber käiakse.

„Daily Telegraph“ ütleb oma juhtkirjas, et selles teos on samuti Moskva punane käsi selgesti näha, nagu igas teiseski mittepuhtas intriigis Balkanil ja väljaspool Balkanit. See, et Nõukogude valitsus sellest sepsitusest osa võttis, on sama selge kui see, et ta Eesti mässusse segatud oli.

„Figaro“ arvab, et enamlus lootis Bulgaarias nähtavasti tasa teha kõiki neid kaotusi, mis teda senini kõigis teistes Euroopa maades on tabanud.

Kui enamlusel korda läheb Bulgaarias lõhesid üksikute elanikkude kihtide vahel suurendada, leiab Venemaa seal kahtlemata omale tänuväärt tegevusvälja Euroopa rahu edaspidiseks vapustamiseks.

Nõukogude ajakirjandus muidugi eitab nõukogude osavõttu eelkirjeldatud sündmustest ja püüab näidata, et III-da internatsionaali omaks tunnistatud dokumendid valed on. Ta kinnitab ka häbemata vales Bulgaaria siseministri Russevi seletust, mida see uurimise andmete põhjal andis, nimelt — et „salaorganisatsioonide liikmed elasid Moskva toetusel, saades kuupalka ja eripreemijaid tehtud kuritegude eest“.

MOPR (Rahvusvaheline revolutsionäridele abiandmise selts) protesteerib Bulgaaria valitsusele saadetud telegrammis selle vastu, et Todor Dmitrov-Mihailov arreteriti „selle silmapilgul, kui tal viis tuhat dollarit kaasas oli, mis tapetute ja vangistute perekondadele abiandmiseks olid määratud. Zankovi valitsus mitte ainult konfiskeeris selle summa, vaid laskis ka Mihailovi maha, seletades, et see summa olevat justkui sõjariistus vastuhakkamise õhutamiseks määratud“. E. V.

Kommunistline intrigeerimine Balkani riikides.

Kommunistide konverents Viinis.

„Times“ kirjutab, et III internatsionaali energiline tegevus on juba läinud sügisest saadik sihitud Balkani riikide vastu üldse ja Bulgaaria vastu eriti. Sel ajal on selle organisatsiooni nimehed otsusele jõudnud, et väljaastumine niisuguses laiaulatuslises mastaabis, nagu seda 1923 a. septembris prooviti, on nurjaminekule määratud.

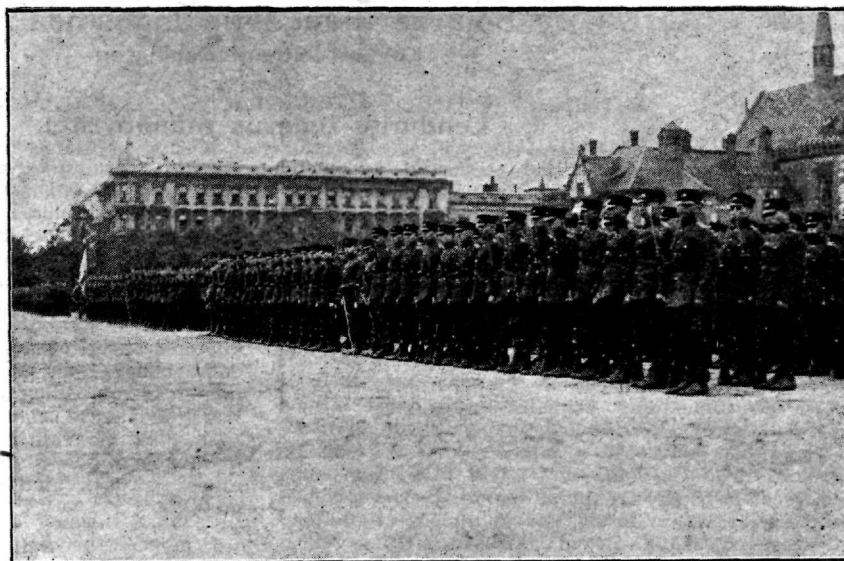
Kommunistid olid selgusele jõudnud, et kommunism peab Balkani riikides oma taktikat muutma.

Seltsimeeste Lakovski ja Kolarovi pealekäimisel moodustas III internatsionaali täidesaatev komitee „Balkani komitee“, mille liigeteks olid: Sinovjev, Ruth Fischer ja Kreibich (tsheh). Nimetatud komitee valmistas uue taktilise programmi ja esitas selle läbi vaatamiseks selleks kokkukutsutud konverentsile, mis koosnes täidesaateva komitee esitajatest, Moskva internatsionaali Balkani osakondade esitajatest, ning teiste sinna kilda kuuluvate organisatsioonide ja ringide esitajatest.

Riigivanema külaskäik Lätti.

9. 5. 25. — 11. 5. 25.

Meie riigivanema külaskäigu puhul korraldatud
Läti sõjaväe paraad.
Osa paraadrivist.

Konverents peeti ära läinud aasta 29. detsembri ja käesoleva aasta 2. jaanuari vahel Baadenis, Viini lähedal. Konverentsil olid täidesaatva komitee liigetest: Manuilski (president), üks Briti delegaat, Neumann (Kaff), Ruth Fischer, Kreibich ja Goldstein (Tschirski). Balkani esitajatena võtsid konverentsist osa — Ivan Popovitsh, A. Aleksandrovitsh (serblane), K. Masutti (rumeenlane), Kolarov (bulgaarlane) ja Tontshev (Makedoonia föderaal-organisatsioonist). Konverentsi sekretäriks oli pr. Savjalova.

Konverentsil tuldi üksmeelsele otsusele, et kommunistilise internatsionaali strateegiliseks eesihiks peab olema Donau föderaalne nõukogude vabariigi moodustamine, mis oleks kommunistilise revolutsiooni eelpostiks Euroopas ja et kommunistilise internatsionaali Balkani osakondade tegevuse üldine juhtimine peab koondatud olema erilise komitee kätte. — Liigeteks sellesse komiteesse valiti seltsimehed Kolarov, Manuilski ja Sviderski.

Terroristide plaanid.

Konverentsil võeti vastu võitluse kohta Bulgaarias järgmised resolutsioonid:

„Kuna klassisõja põhimõtete tarvitusele võtmine Balkani riikides kohane ei ole madalalt arenenud tööstuse tõttu neis riikides, kus tööliste klass moodustab ainult kolm ehk neli protsenti kogu elanikkude arvust ja kuna talupojad üldiselt väikekodanluse moodustavad, siis on revolutsiooni huvides tarvilik ärakasutada tõulist, rahvuslist ja usulist vaenu ja sallimatust peaaesjalikult kreeklaste ja bulgaarlaste, serblaste ja bulgaarlaste, ning serblaste ja kreeklaste vahel. Agraararakonna kukutamine Bulgaarias ja erakonna juhtide arreteerimine kutsuvad esile äärmise jõupingutuse selle erakonna uuesti jalule seadmises ja liitmisel Belgradis asuva Bulgaaria agraarliiduga, mis on asutatud ühes Slaavi riigis ja mida toetatakse ja tunnustatakse Jugo-Slaavia valitsuse poolt. Kommunistilise internatsionaali Balkani osakonnad peavad oma eesmärgide kättesaamiseks täielikult ärakasutama poliitilisi organisatsioone, mille eesotsas seisavad Oboff ja Todoroff (äärmised agraarlased) ühelt poolt ja Todor Nikolovi (Balkanis paremini tuntud Panitza nime all, — Makedoonia sotsiaal-revolutsionääride juht), teiselt poolt.

Silmaspidades alalist valget terrori Bulgaarias, on viivitamata tarvilik võitlusorganisatsioonid (revolutsioonilised salgad) ümbermoodustada võitluseks M. Zankovi kontr-revolutsioonilise valitsuse vastu ja alustada Zankovi valitsuse esitajate ja kaastegelaste armutumad hukkamist, milleks tarvitusele võtta individuaalne ja massiline terror.

Kuna Zankovi valitsus lähedas ühenduses on Makedoonia revolutsioonilise (s. o. autonoomistide) organisatsiooniga, siis peavad võitlus-salgad organiseeritud saama Jugo-Slaavia piiri ääres selleks, et elanikke terroriseerida ja väljakuutsuda diplomaatilisi konflikte Bulgaaria ja Jugo-Slaavia vahel. Niisugune talitusviis saab kahtlemata Zankovi valitsuse langemise põhjuseks ja võimalik on, et kutsub välja ka Jugo-Slaavia interventsiooni, mis olemasoleva tõulise sallimatuse pärast (serblaste ja bulgaarlaste vahel), võib Bulgaariat sotsiaalsesse revolutsiooni kaasa tõmmata.“

Edasi soovitatakse resolutsioonis elanikkude relativastamist kooskõlas kohaliste tingimistega ja rõhutatatakse, et kõik kihutustöö, võitlussalkade organiseerimine ja rahasummade kogumine Jugo-Slaavia piiril peab toimetatud saama Makedoonia revolutsioonilise organisatsiooni nimel, sest teisiti ei saa kohalisi elanikke kuidagi liikuma panna. Samal ajal peab selle organisatsiooni diskrediteerimiseks Makedoonia-Bulgaaria üliõpilaste seas, kes Euroopa ülikoolides õpivad, kõik abinõud tarvitusele võtma. Resolutsioonis lisatakse juurde järgmist:

„Selle eesmärgiga peab Viinis keskpunkt moodustatud saama Makedoonia üliõpilaste ühisuse liigete Pantovski ja Miladinovi abiga ja teine keskpunkt — Itaalias, seltsimees Shaverdanovi abiga.“

See ja teised resolutsioonid, eriti üks resolutsioon, mis käib kolme büroo moodustamise kohta kommunistilise kihutustöö ja muu tegevuse juhtimiseks Balkanis, milledest üks büroo Bulgaaria tarvis oleks Praagas, teine Jugo-Slaavia tarvis Triestis ja kolmas Kreeka tarvis Salonikas, — said täidesaatvale komiteele esitatud ja viimase poolt vastuvõetud. Selle komitee poolt saadi tarvilised summad ja „uus taktika“ oli jaanuari kuu lõpuks juba tegevuses.

J. A. n.

Sõjaväe manöövrid Inglismaal.

Kolonel-leitnant Repington.

(Järg)*

Lendurite tegevus manöövritel.

Aldershoti lähedal läinud septembris ärapeatud diviisi manöövritel väljendas vägedega koostöötav õhuväe 4. eskadrill imestusväärt vaprust. See eskadrill kujutas enesest manöövritel võimsat õhujõudu, mille vastu diviisidel kordamööda tuli võidelda. Igal diviisil oli tarvitada väiksem lennuüksus — nõndanimetatud „lend“. Et vaenlasele tuntavalt suuremad õhujõud tarvitada anti, oli täiesti õige samm, sest teisiti poleks meie neid kogemusi mitte omanud, mis meile nüüd tõsiseks hoiatuseks jäävad.

Peab tunnistama, et halb ilm lendurid mitmel korral üle löi. Tugevad tuuled, vihmavalingud ja madalad kuni 300 jala kõrgused pilved takistasid enam kui ükskord lendurisi oma ülesandeid täideviimast ja oleks seda ka tõelise sõja puhul teinud. Sellest asjaolust võime nähtava järeltule teha ja nimelt, et õhujõud ei võistle ega saagi võistelda ratsaväega kaitse rekognosceerimises.

Esialgsel diviiside lähenemisrännakutel lõunapool Weyd, varjasid mõlemad diviisid endid imehästi. 1-se diviisi liikumise kohta ei saadud mingisuguseid kindlaid teateid, kuni 3-da septembrini; 11-da septembri hommiku umbes kella 10 paiku jõudis Queen's regiment, mis kuulub 2-se diviisi 6-dasse brigaadi, ühes teda toetava kandepatareiga Heath House'i täiesti tähelepanematult. See oli ratsavägi, aga mitte õhuvägi, kes 4-da kaardiväe rügemendi poolt ette võetud kallaletungi avalikuks tegi. Diviiside seisukohast oli see kõik väga hea, kuigi konstateerima peab, et hommikune halb ilm ja laialised metsad kallaletungi soodustasid, millega alati ei saa arvestada.

Kuid 3-da ja 11-da septembri päevade lõpu poole kõvenes lendurite valvsus. Nad võimaldasid eskadrilli juhatajale komander Blount'ile oma kaardile ülekanda suurema osa vaenlase dislokatsioonist Farnboroughs, nii et üldine diviiside kallaletungi iseloom, suun ja tugevus täiesti selgeks said. Lendurid leidsid üles ja atakeerisid pataljone ja patareisid mitmel korral, niisama leiti üles ka kaugel seljataga olevad varustuskolonnid, mis tublisti pommitada said ehk lendurite poolt hoopis purustati.

Ebaeeldivad kogemused.

Kiirus, millega seda toimetati, oli kohutav. Näiteks läks lennuk, mis eriotstarbeks määratud ja mis varustatud raadioga, 11-dal septembril kell 3.15 m. p. l. välja Farnborough'i 2-se diviisi varustuskolonnist otsima. Lennuk leidis selle peagi ja kell 4.26 m. teatas, et 36 veoautost koosnev kolonn 10 miili kaugusel Frenshami tiigi juures asub. 12. minuti jooksul tõusid üles 4 hävitaja — Bristol S. S. Fighters — ja kell 4.48 minutit atakeerisid kolonni, seda pihuks ja puruks tehes. Samasugune saatus sai osaks ka 2-se diviisi varustuskolonnile 3-dal septembril. See kolonn koosnes 63 vankrist ja teda märgati Alice Holt Woodist lõuna-lääne pool. Kolonn sai samal kombel atakeeritud ja hävitatud. Need olid sündmused, mis osutusid väga ebaeeldivateks kogemusteks sõjaväele.

11-dal septembril atakeerisid lennukid kogu kahurväe brigaadi, kui see teel oli, liikudes rinde vasakpoolselt tiivalt parempoolse. Oli ka teisi juhtumisi, kus teiste väelike üksused õhuvägede ohvriks langesid. Neid õhukallaletungisi on ainult vaja näha, et otsusele

jõuda, missugune veresaun ja segadus neile võib järgneda. Oma ohvrite kohal, kes olid teedel ja rännakliinidel, lendasid lendurid üles ja alla. Kordamööda hooglesid lennukid alla kuni 400 jala kõrguseni ja voolisid kolonni eestotsast alates järkjärgult kuni lõpuni kestva tulega läbi. Isegi, kui üksikud lennukid siin ja seal õhukaitse kahurite ohvriks langevad, ei saa siiski ettekujutada, et atakeeritud kolonnidest, eriti kahurväe ja varustuskolonnidest — enam mingisugust kasu oleks lahingu ajal. Oluliselt mängivad ülekaalus olevad lennujõud soodsa ilmaga kogu liikuva väe seljataguses olevate ühenduspäidamise süsteemide üle valitsevat osa ja igasugusel ratalstel liikuvale kolonnile oleks üldse kardetav ja raske opereerida muul ajal, kui ainult öösel, ehk päeva ajal — läbi metsade.

Õpitavad asjaolud.

Lahingvälja kohal lennates lendurid oma laske- ja laialiste jalgväe osade ehk kaitsevarjudega varjatud vaenuliste kahurite atakeerimiseks raiskama ei hakka. Nad annavad ainult märku oma kahurväele selle üle, mis nad näevad ja siis algavad omad vastupatareid tegevust. Ülejõus olev lennukivägi avaldab lahingvälja kohal ja selle seljatagustel ühenduspäidamise teedel niisugust masendavat mõju, et meie peame hoolega püüdma temale vastuabinõusid leida.

Ainuke mõjuv abinõu selle seisukorra vastu oleks suuremate õhujõudude soetamine. Lendurite poolt tehtud õhu ülesvõtetest, mis tehtud eriti päevapaistsete ilmadega, on võimalik palju õppida. Nendest ülesvõtetest võime iga paari hobuseid, iga kahuri ja iga teel liikuva veoabinõu näha ja äralgeda. Sealt leiame ka, et metsad hästi heaks varjuks on vägedele ja mitte ükski metsad, vaid samuti ka teede ääres kasvavad puud ja heki read. Ka aed on varjuks alla päikese lamavatele meestele, kuna aga päikese pool lamavad mehed ülesvõtetel kõik selgesti näha on. Ka staabid, mida tihti tulistatakse ehk milledele pomme pillutakse just sellepärast, et nende ümber manöövrite ajal rohkesti inimesi liikumas ja kogumas nähakse, peavad väga ettevaatlikult peidetud olema ja mitte ristteede juure, kuhu neid harilikult armastatakse paigutada.

Eskadrilli komander Blount istus ühes paari staabi ohvitseriga oma kirjutuslaua taga, millel oli lahtirullitud suur kaart, mis nummerdatud ruutudesse jaotatud. Kaardi peale oli pandud suur klaaskate ja klaasi peale sai iga õhu kaudu saadud teade kohe peale kohalejõudmist musta värviga äramärgitud. Uute teadete ehk õienduste saamiseks kanti need üle kaardile ja kõik parandatud positsioonid kustutati välja. Seda on klaasi peal kerge teha ja vaenlase liikumiste, positsioonide ja kavatsuste kordkorralise paljastuse vaatlemistoiming kaardi pealt oli erakorraliselt huvitav.

Peab äramärgkima, et tänu õhuväele ja sidekorpusse, oleme meie kiire ühenduspäidamise suhtes niisuguses seisukorras, mis meile sõjas suuri edusamme tootab. Kui meie tulevikus ärapeame suuremad manöövrid, siis loodan, et meil võimalik on demonstreerida, et oleme oma kiires ühenduspäidamise süsteemis täiuselt tipuni jõudnud.

J. A. N.

Jutud.

Elu-olu Prantsuse võõraste leegionis Alshiiiris.

Neil päevil saabus „Söduri“ kaastöölisele E. M-ile Alshiiirist kiri, milles kirjeldatakse elu-olu Prantsuse võõraste leegionis. Toome selle kirja siin katkendliiselt.

Aafrika. Sahaara. Oaas Zuk-el-Had. Autokaravaani peatusel — teel Cameruni, 20.IV.25 a.

... Praegust möödaldav lennuk, mis teel Colombe-Becharist—Dahomeysse, viskas alla Teie kirja, mis mulle siia Geryville'ist järele saadetud. Nagu alati, olin ka seekord õnnelik, saades teateid kontinendilt. Arvan, et olete rahuldatud, kui oskan Teile kirjeldada elust-olust siin võõraste leegionis, Aafrika südames — Sahaaras. Käesolevat kirja kirjutan kuulipilduja lindi kasti peal telgis. Sirocco puhangud rebivad telgi eesriiet ja paiskavad mind üle terve liivapilvega. Olen praegust, kui kuulipildur-ohvitser, Citroeni autokaravaani juure komandeeritud, missugune ekspeditsioon läbib tan- kikululist auto-chenille'idel Sahaarat kuni Kameru- nini. Ekspeditsiooni eesmärk on järeelproovida nende autode headust ja otstarbekohasust kõrbes liikumisel. Igasuguste võimalikkude juhtumiste ärahoidmiseks (niisuguseid juhtumisi on siin tihti) on ekspeditsioonile kaasa antud auto-kuulipilduja (auto-mitrailleuses), s. o. poolsoomustatud kiirsõitja auto-chenille, milles sõidan kaasa kuulipildurina. Meie ei läbista Sahaarat just keskelt, vaid kaldume enam lääne poole. See reis pakub mulle suurt huvi, sest armastan küttida, aga juhuselise küttimiseks on siin nii palju, kui süda soovib. Eila laksin maha tiigri, keda oma kuulipilduritega terve öö ootasin ja palmitukas laurasin, just sel kohal, kus ta käis vett joomas. Ta tuli enne, kui päike tõusis. Ta tuli kergete elastiliste liigutustega, täiesti rahulikult jõe ääre, vahete-vahel puristades. Kuu kiired valgus- tasid palmitukka ja tiiger, kes otsekui kullast mantlit kandis, paistis mingi vaimuna. Mitu korda tahtsin vajutada triklile, kuid ikka ja ikka oli tung hetkeks pikendada seda muinasjutuliselt ilusat pilti. Äkiline kuiv raksatus minu karabiinist lõpetas selle miraashi ja tõi meid tõelikkuse juure — kuul oli tabanud tiigri pähe ja surmas teda silmapilkselt, kuid selle järele kostvasid okste praginat saime aru, et tiigri järele tuli vist ematiiger. Võite arvata, kui odavalt müüsin ära tiigri naha? ... 4 pudeli konjaki eest! Eks ole odav? Tean seda isegi. Prantsusmaal oleksin ta naha eest saanud mitu head sada franki, kuid siin Aafrikas ... on 4 pudelit konjaki suur rikkus.

... Ma aina imestan väikesel Eesti patriootilist distsipliini ja tarka loogikat. Vene oktoobri revolutsiooni hüsteeriline röögatus purunes alles hiljuti — 1. detsembril — nagu kalju vastu, Eesti rahva patriotismuse ees. Ja missuguse vaimustusega haarasid eestlased kätte relvad, kui Vägede ülemjuhataja kohale asus kindralleitnant J. Laidoner, et ühiselt anda vastu- lööki pealetükkivaile punastele röövikutele. Kogu Euroopa peaks „tervituseks valvel“ võtma ja au andma väiksele kangelaselikule Eestile. Teie saadetud ülesvõtteid näitasin kõigile ekspeditsiooni ohvitseridele ja seletasin nende tähendust. Kõik meie ohvitserid olid kirjeldamata rõõmsad kuuldes, missuguste ener- giliste abinõudega teil Ülemjuhataja poolt sai mahasur- rutud kommunistide mäss läinud aasta detsembril. Meie kõik siin tunneme kõigesügavamast austustunnet kindralleitnant Laidoneri vastu. Seda tuleb mul kon- stateerida neist kirjades, mida ma saan vastuseks nende kindral Laidoneri kirja (mis kindral mulle saatis) ärakirjade peale, missuguseid saatsin oma tuttavale. Süüriast, Liibanoni mägedest, Jndo-Hiinast, Tonki-

nist, Marokkost, Suure-Atlase mägedes asuvailt sõja- postidelt, Sahaara liivakõrbest — igalt poolt palu- taske mind edasi anda kõrgesti austatud kindralile tervitusi, soovitakse häid Lihavõtte pühi ja tänatakse kindrali tema tervituse ja õnnesoovide eest.

✎ Kirjutan Teile ka vähe Sahaarast. Alshiiiris seisab võõraste leegioni 1. rügement. Siin on kogu leegioni depoo, mis koosneb 4-st rügemendist. Meie rügemendi 2. ja 3. pataljon asuvad Sud Oranais'is, s. o. Sahaara kõrbes, ja Väikse-Atlase kõrgemal platool. Pataljon on laialipillatud postidele, igal postil on mehi vast rühma ümber. Ainult legionäärid võivad väljakannatada seda elu siin, Prantsuse reguläär- ja koloniaal- vägede sõdurid on seks liig hellad. Praegust on siin otse põrgu palavus — +75 kraadi. Reaumuri järele, kus juures puudub ka minimaalne vee tagavara. Sirocco ja samum — need on ühed legionääride surmavaenlased kõrbes (sirocco täh. Araabia keeles „surma hingamine“). Nad matavad enese alla üsna tihti karavaanisid ja mitte harva ka meie fortisid. Tihti tungivad meile kallale Araabia röövbanded, kes on relvastatud suurepärase vintpüssidega ja isegi piiss-kuulipildujatega. Peaasi on see, et toitmine on siin vilets ja tihti tuleb nälgida pöörast moodi, mis elu kuigi veetlevaks ja roosiliseks ei tee. Tihti, seistes kuulipildujaga postil, tuleb pähe tõm- mata mask-respiraator — kaitseks sirocco puhangute eest, — just täpselt nii, nagu gaasrännakul. Liiv jälgib meid igalpool ja igas kohas, leivas, söögis, vees... liiv ja liiv ilmotsata! Ta krõbiseb meil hammaste, kui ka jalge all... Kõrvus, ninas ja suus — igalpool on liiv (mõnele paistab see olevat ehk naeruväärne, kuid meile pole ta seda kaugeltki mitte).

Juunil, juulil ja augusti keskel antakse meile päe- vas 2 klaasi vett ja 2 klaasi kohvi, kokku 1 liiter. Kujutage enesele siis ette tugeva ja terve inimese seisukorda, liikudes selle põrgu palavuse käes, millest lõhkeb nahk näol, kaelal, huultel ja kätel!...

Mõnikord viib janu meid meelemärkuse kaotami- seni: siin ja seal näed siis, kuidas üks ja teine uperkuuti meelemärkuseta maha kukub. Teie, võib olla, arvate, et kohe jookstakse ta juure, hakatakse teda meelemär- kusele tooma, kallatakse vett suhu jne — Oh, ei! Sarnast asja nimetavad legionäärid „vasika õrnu- seks.“ Mahakukkunu tõstab peagi pea üles, vahib enese ümber tuhmide silmadega ja tõuseb ise aegamööda üles. Raputab pead, justkui ajaks enesest paha und eemale... ja astub edasi, otsekui poleks midagi juhtu- nud. Sest egas araablased meid ilma asjata ei nimeta „kõrbe lõvideks“...

Ei tahaks uskuda, et kusagil sõjaväes oleks palju sarnaseid sõdureid, kes väljakannataksid 35 või 40 ki- lomeetrilisi rännakuid (päevas) Sahaara liivasid mööda ... täies rakmes, nagu kaamelid, 120 lahingpadruniga ja 2 veereservuaariga, aga peaasi — sinelis, saates karavaane ühest oasist teiseni. Tuleb käia kiirmars- sil, et mitte mahajäädä karavaani kaamelitest. Paha- tihti, puhates kookuse lehtede varjus, ei jõuta veel telkisidki üleslüüa, kui tuleb tääkega minna tagasi- lööma mõne Araabia röövsalga rännakut. Sahaaras elab hulk Araabia suguharusid, kes elavad vabalt ja ei tunnusta kellegi ülemvalitsust, sest prantslased ja itaallased pole nende jõudnud...

Meie kompaniis teenib ka eestlane Rehema. Kõik meie oleme mitmeaastase kõrbes viibimise järele pruun- niks põlenud ja näeme välja, kui ehk malailased.

1. jaanuaril suplesime ühes jões, mis läbib Tas Filoletta orgu, kus algab palmimets, mille pikku-

ulatab 300 kilomeetrit. Meie olime esimesed eurooplased, kes läbistasid selle palmimetsa; enne meid olid siin käinud vaid metsikud araablased.

Järgmises kirjas annan suurema ja laialdasema ülevaate meie leegioni elust-olust nii Marokko rindel, kui ka postidel Suurel-Atlasil ja Sahaaras. L. a. märtsil sain Marokkos, lahingus Oukerda all (Suurel Atlasil),

haavata ja evakueeriti Marracocha linna, kust peale terveks saamist üleviidi võõraste leegioni 1. rügementi, sest et olin 2 aastase lahingstaashi läbi teinud.

Südamlük tervitus minu ja end. 3. ratsakorpusse ohvitseride gruppi poolt Teile ja kõigile Eesti Vabariigi härrade ohvitseridele!

Teie J. V.

Raamat-teated.

Freischaren und Freikorps.

Auf Grund von Kriegserfahrungen. K. A d a r i d i — ehem. Russ. Generalleutnant.
R. Eisenschmidt, Berlin, NW. 7. 1925.

„Sõjaväe organisatsioon ei salli improvisatsiooni,“ lausub tuttav sõjaväeline kõnekään. Tulirelvade lahingomadused määravad ära taktikalised rivivormid, on aluseks tule- ja taktikaliste üksuste formeerimisel, kuna majanduslised ja strateegilised üksused juba ärarippuvad on omakorda taktikalistest üksustest, baseerudes riigi majanduslistel ressurssidel ja võimel. Sõjaväe taktikalised vormid on aegade arenedes evolutsioneerunud, alati ärarippuvad olles tulirelvade omadustest.

Kuid kõigil aegadel on täiesti omapäraselt arenenud ja kuni meiepäivini püsima jäänud kõigis sõdades ettetulev irregulaarne väeliik — partisaanid (Freischaren, franktireurs, braconniers). Partisaan-salkade omapärane, spontaanne tekkimine, nende arenemine, võitlusviisid jne. kujundavad neist sagedasti laiaulatuslise võitlusvahendi, mis vastase vägedele saatuslikuks võib saada.

Ei ole vast üleliigne, kui toon mõningaid jooni äsja ilmunud K. A d a r i d i raamatust — mis eel-pool mainit.

Partisaan-salkade tegevusalaks on vaenlase sügav seljatagune. Nende ülesanne on vaenlasele võimalikult rohkem kahju teha, liikumist rikkuda, raudteeliinid, telefoni-telegrafi sidet hävitada, ladusid põletada ja ohkida — ühesõnaga igatpidi vaenlase jõudu nõrgestada.

Partisaan-salgad võivad tekkida kas otsekohe rahva enese keskelt, või väeosadest — vabatahtlikult. Sarnased partisaan-salgad on peaaegu kõigi sõdade ajal ettetulnud ja suuremat ehk vähemat rolli mänginud.

Juba 30-ne aastase sõja ajal tunti laialdaselt sarnaseid partisaan-salku, kes mõõda maad ringi käisid ja selle teenistusse endid palkasid, kes aga rohkem maksis.

Erilist silmapaistvat osa mängivad partisaanid 18-dal. aastajal. Prantslaste partisaanide juht L a C r o i x ja Saksamaal F i s c h e r olid laiaulatuslise populariteediga, nagu meil omal ajal „Rummu-Jüri“, kellel küll mingit ühist ei olnud partisaan-tegevusega, kuid kellele rahvas kõik teravmõttelised ettevõtted külge luuletas ja sellega oma poolehoidu näitas. Prantsuse revolutsiooni päevil kasvab partisaan-salkade arv ja tegevus määratuks. Neid tuntakse igasuguste fantastiliste nimede all; kord on nad valitsuse poolt, kord tegutsevad selle vastu.

Sardiinia sõjas 1795 a. on 70 tuhandelises armees 20 tuhat partisaani.

Hispaania valdamisel 1808—1811 a. tekitavad Hispaania partisaanid Napoleonile tugevat peavalu. Üle Hispaania tekivad ligi 2000 partisaan-salka, mõned kuni 500 m. suured. 25. mail 1811 a. lööb sarnane partisaan-salk marshal Masséna'ga tõsist lahingut. T i r o o l i s tekib Andreas Hofer'i juhatusel partisaan-salga ideest terve rahvusline liikumine, mille allasurumine 6 kuud nõuab.

Vene-Rootsi sõja ajal 1808—1809 tekib Soomes suur hulk partisaan-salku. Need Soome partisaanid ei raskenda ainult Vene vägede tegevust, vaid sagedasti asetavad Vene väe tõsiselt kriitilisse olukorda. Kindral Mihailovski-Danilevski kirjutab: „Soome partisaanid röövivad moonavoorisid, vangistavad kurjeere, tapavad maha üksikuid sõdureid ja väiksemaid väesalku, hävitavad igasugust sidepidamist ja teevad sellega Soomemaa valdamise päris võimatuks.“

Napoleoni languse sõjad 1813—1915 a. pakuvad laia tegevusvõimalust partisaan-salkade tegevusele. Siin tekivad ajalooliselt kuulsad partisaanid: Davidof, Seslavin, Figner, Tettenbork, Colomb jne.

1815 a. võitlevad sarnased partisaan-salgad käsi-käes regulaar-sõjaväega.

1859 a. Sardiinia sõjas võitlevad Garibaldi „Alpikütid“ Itaalia iseseisvuse eest ja õhutavad esimestena Itaalia iseseisvuse aktiivset teostamist.

1830 a. Vene-Poola sõjaväli kubiseb Poola partisaan-salkade tegevusest ja 1863 a. Poola mäss kannab enamasti ainult partisaan-sõja ilmet. 1870—71. Saksa-Prantsuse sõda on rikas partisaan-salkade tegevusest.

1904—1905 a. Vene-Jaapani sõjas Mukdeni lahingu ajal tungib Jaapani partisaan-salk 200 klm. sügavusse Vene väe seljataha, hävitab raudtee silla ja katkestab sellega kauaks ajaks raudtee liikumise ainukesel sellekordsel kommunikatsiooni teel.

Ilmasõjas 1914—1918 a. on partisaan-salkade tegevus võrdlemisi piiratud. Kaua vältav positsioon-sõda loob rinde „merest-mereni“ — ja partisaan-salkade vaenlase seljataha saatmine on seega raskendatud. Nii ebaõnnestus venelaste katse 1916 a. Narotschi ääres partisaan-salka sakslaste seljataha saata. Poolakad, kelle territooriumil sõda peeti, olid venelaste vastu vaenulised ja sellepärast ei võinud rinde seljaga partisaan-salku rahvast enesest tekkida. Partisaan-salkade tegevus nõuab esimeses järjekorras kohalikkude elanikkude poolehoidu. On partisaan-salgad spontaanselt rahvast enesest tekinud, siis ammutavad nad ka rahvast alalist elujõudu ja võivad mõnikord määratuks jõuks kujuneda, nagu see oli Hispaanias 1808—11, Soomes 1808 ja Saksamaal 1813 a.

* * *

Mis puutub partisaan-salga taktikalisse tegevusse, siis on siin esimeseks algnõudeks ootamatus, kiirus ja julgus.

Nagu väik selgest taevast langeb paarikümne meheline salk vaenlase moonavoorile kallale, hävitab inimjõu, viib kaasa ehk hävitab varanduse ja kaob niisama kiirelt. Ajalugu tunneb küll ka näiteid, kus partisaanid vaenlasega vormilisesse lahingusse astuvad, aga sarnased juhused on erakordsed.

10. mai Pärnu garnisonis.

Invaliidide päeva puhul korraldatud sõjaväe paraad Esplanaadi platsil.

Partisaan-salkade tegevuse edukuse esimeseks nõudeks on kohaliku rahva poolehoid. On rahvas heatahtlik, leiavad partisaan-salgad varju, toitu, ning kaasabi jõu ja nõuga. On aga rahvas nende vastu ükskõikne ehk veel enam — vaenuline, — on partisaan-salkade tegevuse edukusse vähe lootust. Raske on võidelda vaenulise rahvaga. On aga rahvas heatahtlik — sulab partisaan-salga tegevus rahva omaga ühte ja siis on raske neid kahte lahutada. See kasvab vaenlasele kohutavaks jõuks, nagu see oli Hispaanias 1808—11 a. Riik peab alati pooldama ja toetama neid rahuaaja organisatsioone, mis oma idees rahvuslissõjaväelise organisatsiooni jooni kannavad, nagu seda on kaitseliit, spordiseltsid, kütiseltsid, tuletõrjujad, skoudid jne. Rahvast enesest vabatahtliselt välja kasvanud organisatsioonid on tugevamaks aluseks rahva enesekaitsele.

Teiseks partisaan-salkade tegevuse algnõudeks on maastik, selle omadused ja maastiku põhjalik tundmine.

On tarvis vahelduvat ehk veel enam — kinnist mets- ehk mägist maastikku, nagu see oli Hispaanias 1808—11 a. ja Soomes 1809 a. Lahtine maastik ei võimalda varjumist ja partisaan-salkade tegevus on seega halvatuks.

Peale ainelise kahju sünnitamise võib partisaan-salk laialdasi meeleolu laineid luua: vaenulist meeleolu õhutada, kuulujutte laiiali lasta, ühesõnaga — laialdast propaganda tegevust avaldada.

Propaganda mõju kahjulikkus ei ole sagedasti vähem, kui suured ainelised kahjud.

Eriti tähtis on partisaan-salga tegevus sõja algul. Mobilisatsioon ja väekoondus, mis kogu rahva tahte pingutust nõuab, on õrn mehhanism, mida rikkuda õige kerge. Hävitades mõni raudtee sild, katkestades telefoni-telegrafi ühendust — võib kogu mobilisatsiooni plaani nurja ajada ja väekoondamist mõneks päevaks aeglustada. Mobilisatsioon ja väekoondus on aga täht-

samad sõjalised ülesanded, kus arvestatakse mitte ainult päevadega, vaid ka tundidega.

Partisaan-salkadel on mobilisatsiooni ajal lai tegevusala. Iga vähem kui kahju vaenlasele annab end sellele väga valusalt tunda.

Partisaan-salga suuruse kohta ei ole mingisuguseid reegleid. See on tingitud olukorrast. „Olukord käseb“ — on esimeses järjekorras maksev partisaan-salga suuruse ja tegevuse kohta.

Harilikult on aga enamail juhuseil nende suurus kõikunud 20—30 mehe ümber. Vanal ajal oli see arv suurem, kuid meie päevil aga kahaneb ta. See on tingitud olukorrast ja peaaugaltikult maastikust. Kinnine maastik võimaldab suuremaid salke.

Kui hariliku väeüksuse juhtimises juhul esimese järgu tähtsus on, siis kasvab partisaan-salga tegevusel juhi tähtsus mitmekordseks. Partisaan-salk kannab juhi vaimuomaduste ilmet. Lahingraskustes jälgib sõdur instinktiivselt oma ülemaat, kuna partisaan-salga tegevuses alaline vaenujalal olek sõdurit ja juhti veel rohkem ligistab.

Meil nimetatakse sagedasti Vabadussõda pilgates partisaan-sõjaks. See nimetus ei ole õige. Vabadussõda peeti vägedejuhimise üldreeglite järele. Küll tuli aga Vabadussõja tegevuses ette taktikalisi võtteid, mis lähistavad teda ideeliselt partisaan-salkade tegevusele. Ma mõtlen siin esimeses jõeses sõja esimest poolt, väiksemate üksuste (kompani ja pataljoni) iseseisvust ja isetegevust. Tuli sagedasti mitmete päevade ja isegi nädalate vältusel kompanil ehk pataljonil tegutseda eriuksusena, täiesti väeosast lahus. Siin oleneb edu tagajärg suurel määral väiksema üksuse juhi isiklistest võimetest. Kõrgemate juhtide mõju jäi siin ainult nimeliseks. Nende väikeste üksuste — kompaniide ja pataljoniide — tegevust koordineeris ühine idee ja tahe, mis selge oli sõdurile ja ohvitserile.

Narva garnisoni väeosade vaheline murdmaajooks 26. 4. 25.

Kontroll-post nr. 2 Tallinna
maanteel.

Kokkuvõetuna kujutavad partisaan-salgad enesest keskajast pärit oleva sõjaväelise tsunfti iganenud vorme, kuna sisuliselt neis palju väärtuslikke on.

Rahvast spontaanselt tekkinud partisaan-salgad väljendavad ja kehastavad rahva tahet ja sulades ühte rahvaga, osutuvad nad jõuks, millega vaenlasel tõsiselt arvestada tuleb. Siit selgub teravalt see tõde, et sõdida vaenlase väega on raske, kuid sõdida terve rahvaga on mitukorda raskem. Seda tõendavad Napoleoni kibedad võitluskogemused Hispaanias 1809-11 a.

Kuna reguläär-väetüksuste vastu rahvas sagedasti külmaks jääb, ilustab ta aga partisaan-salku alati

luule ja kuulsuse oreooliga. Partisaan-salgad on orgaaniliselt rahvast enesest tekkinud, seega rahvale lähemad ja armsamad. Päälegi kehastab partisaan-salk rahva üldist iha ja soove, mille tänutäheks rahvas neile ka luulekujudes võidupärgi pünub.

Itaalased ei unusta Garibaldit, tirollased — Andreas Hofer't, venelased — Stenka Rasin'at, Pugatšev'i ja poolakad — Kostuschko't.

Tänuulik rahvas ei unusta oma vabaduse eest langenud paremaid poegi!

A. J.

Sõjaväelised teated välisriikidest.

Leedu.

Sõjainvaliidide seisukord Leedus.

Leedus on sõjainvaliidide arv võrdlemisi väike. Kõik invaliidid kuuluvad kindral Nagevitschusi juhatuse alla. Kuna Leedus invaliidide pensiooni seadus veel vastu ei ole võetud, saavad nad iga aasta teatava summa toetust sõjaministeeriumi eelarvest. Et see toetus aga võrdlemisi väike, on invaliidid oma seisukorra parandamiseks mitmesugused ettevõtted asutanud.

Esimeses järjekorras tuleks neist nimetada sõjamuuseumi asutamist Kovnos. Muuseum seisab küll sõjaministeeriumi ülevaatuse all, kuid tegelikult valitsevad seal invaliidid. Tuntava osa sissetulekust annab invaliididele muuseumi päralt olev aed, kus lillesid kasvatatakse ja müüakse. Aias leiavad tööd paljud invaliidid, kellele sõjaministeeriumist selle eest tasu makstakse. Muuseumis töötavad umbes 30 ametnikku-invaliidi.

Teine suurem invaliidide ettevõtte on Sõjaväe ökonoomiline liit. Liidul on palju osakondi. Tähtsam ja tulukam neist on piltnikkude osakond, kus Leedu sõjaväe juhtide ja riigimeeste pilte valmistatakse.

Peale selle on invaliididel eeskujulikult sisseseadud töökojad mitmesugustel aladel. Nende saaduste müümiseks on Kovnos kauplusi asutatud, kust kõiki sõja-

väelastele tarvisminevaid asjakesi võib saada. Töökodades töötavad umbes 100 invaliidi. Sõjainvaliidide pensiooni seadus on praegu Leedu seimi komisjonis arutusel.

A. Tr.

Austria.

Teenistuskohustus sõduritel ja allohvitseridel on 12 aastat (6 aastat tegevteenistust, 6 aastat pikaajalist puhkust); ohvitseride teenistuseaeg on 20 aastat.

Sõjaväe komplekteerimine sünnib territoriaalsüsteemi järele. Enneaegselt vabastatute arv ei tohi tõusta üle 5% üldisest koosseisust.

Sõjaministeerium on sõjaväe kõrgem valitsemise ja juhtimise instants.

Jaotus. Sõjavägi koosneb 6 segabrigaadist. Brigaadi koosseis on staap, 2 jalgväe rügementi, 1 jalgratta pataljon, 1 eskadron, 1 kahurväe grupp ja 1 tehniline pataljon. Brigaadi juhatusel alluvad: 1 side-kompani, 1 auto-kompani, 1 voor ja 1 parandustöökoda.

Väeosade suurus. Koosseisu järele on 1.500 ohvitseri, 2000 allohvitseri ja 26500 sõdurit.

Os.

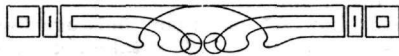
Daanimaa.

1921 aastal alustatud sõjaväe-reform, mis rahu-aegse väe jaotusena ette näeb kindralkomandot ja

Narva garnisoni väeosade vaheline murdmaajooks 26. 4. 25.

Esimesena päralejõudja rm. Klee
(1. rgm. 4. bat.).

kolme diviisi, on läinud aastal üldiselt läbi viidud, kusjuures uue jaotuse järele suurem osa garnisoni Jutlandi paigutati. Moodsate sõjavahenditega relvastamine katkestati selle tõttu, et aprilli kuus l. a. ametisse astunud Stauningi sotsialistlik valitsus desarmeerimise ettepanekuga esines.

Maa- ja merilennu asjandust arendatakse edasi. Laevastiku jaoks on praegu ehitamisel 2 veelust paati ja 3 mootor-torpeedopaati.

Arvurikkad omakaitse seltsid on läinud aastal palju liikmeid juure võitnud ja oma sõjaväelise korralduse poolest märksa edenenud, kuna neis tühtlast õpetust jagatakse.

Läinud aasta lõpul oli Daanis äge võitlus käimas eelnimetatud desarmeerimise küsimuse pärast, mis üldise väeteenistuse kohustuse kaotamist ja kogu sõjaväe laialisaatmist nõuab. Ainult 7000 meheline politseivägi ja merijõud mõne sõiduriistaga jääksid selle kava järele politseiliste ülesannete täitmiseks alale. Kas ettepanek parlamendis kinnitust leiab, on veel kahtlane, kuna opositsioon selle kava vastu nähtavasti Prantsuse mõjul läinud aasta lõpul rohkem hoogu võttis. Os.

Holland.

Rahuaegne sõjavägi — 4 diviisi — ja üldine väeteenistuse kohustus läinud aastal mingisuguseid muutusi üle ei elanud. Esitatud kava merijõudude suurendamiseks Ida-India vetes jäi läinud aastal rahalise kitsikuse tõttu läbi viimata.

Desarmeerimise mõte leiab ka Hollandis praegu elavat vastukaja. Kuid lõpuliike ettepanekuid praegu tehtud ei ole. Kuna desarmeerimise mõtte eest võitleja vabameelne demokraatlik erakond viimasel ajal seletanud on, et Genfi protokolli tõttu uus olukord on tekkinud, on ka desarmeerimise küsimus Hollandis lähema aja peale edasi lükatud.

Sügisel peeti väiksemaid manöövreid, kus juhtumisi ette tuli, et sissekutsutud tagavaraväelased tõrkuma hakkasid.

Asumaade sõjavägi (46.000 meest) Indias, Surinamis ja Kurassaol varustati möödunud aasta jooksul parema sõjavarustusega. Os.

Inglismaa.

Sõjaväe õppe-hooaeg alanud.

Sõjaväe käesoleva aasta õppe-hooaeg algas 1-sel aprillil. Sõjaväe õppused, mille keskkohad on Aldershot, Tidworth, Shorncliff ja teised, algavad esiteks rühma õppustena, mis pärastpoole kompani, pataljoni jne. õppusteks ja brigaadi manöövriteks koonduvad. Sellele

järgnevad diviisi manöövrid augusti kuul ja siis — diviiside vaheline manööver (v. „Sõdur“ nr. 11, 21.3.25. lhk. 229.)

Käesoleva aasta õppe-hooajal saab palju katsetöid tehtud, sest uued raadio-side sisseseaded tulevad tarvitusele niihästi territoriaal-, kui ka regulaarvägedes. Raadio telegraaf on nüüd väljakaabeli kõrval sõjaväes alaliseks ühenduspädamise vahendiks. Portaabel-raadiotelegraafi sisseseaded on tarvitusel lennukitel ja tankidel.

Sõjaväe mehaaniline külg teeb manöövritel suure sammu edasi sellega, et seal kahurite vedamiseks suuremal arvul „Dragon“-traktoreid tarvitusele võetakse ja uusi katseid tehakse tankide alal. Tankide ja teiste mehaaniliselt liikuvate abinõude katseasutus Farnboroughis ja sillahituse katseasutus Christchurch'is on nende abinõude arendamise keskpunktideks. Viimases on käimas praegu ühe uue pontoon-silla täiendamine moodsates sõjavägedes tarvitusel olevate raskekaaluliste liikumisvahendite kandmiseks, mille võimeid jõgedest üleminekuteks loodetakse demonstreerida eelolevatel manöövritel.

Inglise uued dirishaablid.

Briti õhuministerium andis läinud aastal ära tellimise esimese dirishaabli peale neist kahest, mis on määratud Inglise-India vahelise õhuhenduse jaoks. Toome mõned andmed uute õhuhiglaste kohta.

Nende mahutus on 135.000 kant-mtr., tähendab, rohkem kui 2 korda suurem üle Atlandi okeani lennanud. Saksa „Z.-R.-3“ mahust ja rohkem kui 2½ korda suurem Inglise „R.-34-st“, kes esimese üle-okeani lennu au omab.

Sellevastu on uute õhuhiglaste pikkus — võrreldes nimetatud dirishaablitega ainult vähe suurem: 210 mtr., kuna „Z.-R.-3“ pikuti 200 mtr. on. Hukunud „Dixmude“ oli 224 mtr. pikk. Pikkust oli võimalik vähendada dirishaablile antud suurema läbimõõdu tõttu, mis keskpaisas 40 mtr. on.

Dirishaabl terve oma sisseseadega ei tohi üle 90 tonni kaaluda. 4000-kilomeetrilise lennu jaoks kaasavõetud põletisaine ja ballasti juures lubab dirishaabli kandejõud peale võtta 120 inimest ja 10 tonni kraami. Temal on 30 kahevoodilist kajutit, üks suitsetamistuba, üks salong, mis küllalt suur selleks, et seal tantsida võib, köögid, mitmesugused kõrvalruumid ja lõpuks ruumid 40-ne hingelise meeskonna jaoks. Reisijatele määratud ruumid on muust õhulaeva osast gaasikindlate vaheseinte abil eraldatud; peale nende on dirishaablil veel

eriti ehitatud vahekäigud, milledest kiirelt tsirkuleerima pandud õhu abil täitegaasi vähemadki jäljed kõrvaldatakse, mis reisijate hooletusest tingitud tulekahjuvõimalused minimaalseks teeb.

Õhulaev täidetakse vesinikuga, kuid bensiini asemel võetakse põletisainena tarvitusele petrooleum. Ühe 550 hobusejõulise petrooleumi mootori konstrueerimine on praegu katsete ajajärgus; niisuguseid mootoreid saab dirishaabl seitse, kogujõuga 3.800 H. P. ja 1½ tonnilise petrooleumi tarvitamisega tunnis. Lennukiirus on ettenähtud 115 kilomeetrit tunnis. Lend Inglismaalt Indiasse kestaks seega neli päeva, kaasaarvatud peatused Egiptuses, Karachi's ja Singapur'is.

„R.-33“, mis juba kaks aastat gaasist tühi seisab, võetakse lähemas tulevikus katsete jaoks tarvitusele. Ühenduses uute õhuhiiglaste ehitamisega kuuluvad suurendamise alla ka angaamid Cardington'is, millega juba algust on tehtud. Al.

Lennud Indiast Londoni ja tagasi.

20. novembril l. a. lendasid Croydoni aerodromilt Briti lendur Alan Cobham, kes kuulsaks sai oma üle Himalaide lennul (v. „Södur“ Nr. 13. s. a. „Lennukil üle Himalaide“) ja India õhuhenduse juhataja viitse-õhumarshal sir Brancker teele India. Lennukiks oli D. H. 50., varustatud ühe 230 hj. Armstrong Siddeley — Puma mootoriga. Tagasi lend läks üle Calcutta, Delhi, Karachi, Bander-Abbasi, Bagdadi, Basra, Aleppo, Konstantinopoli, Viini, Pariisi — Londoni tagasi, kuhu jõuti 18. märtsil s. a. Edasi-tagasi äralennatud maa võrdub 17 tuh. miilile, lennatud sai 220 tundi ühel ja samal lennukil.

Nagu India õhuhenduse juhataja viitse-õhumarshal sir Brancker omas kirjas teatab, on 18. märtsil s. a. Londonist Rangooni väljalenanud Briti lendur — kapten Geoffrey de Havilland ka nüüd Londoni tagasi jõudnud, lennates ära 17 tuhat miili sama marshruti järele, nagu lendur Cobham. Lennukiks oli D. H. 50. kommertslennuk, varustatud ühe 230 hj. „Siddeley Puma“ mootoriga ja ühe kajutiga, kus kaasalendasid neli reisijat ja 1150 kg. багаashi. E. M-s.

Ameerika Ühisriigid.

Nägematu laskemärgi tabamine sõjalaevalt.

Hiljuti Kalifornia ranna läheduses peetud Ühisriikide sõjalaevastiku manöövritel läks ajakirjaduses avaldatud meriministeeriumi teadete järele lahingulaeval „Tennessee“ korda tabada nägematut laskemärki umbes 20 versta kauguselt.

Lahingulaev „Tennessee“, viibides Santa Barbara saare ühel poolel, tulistas kõrge nurga all üle saare teisel pool saart olevat laskemärki, mille kaugus ja seisukoht said kindlakstehtud saare kohal lendleva vaatluslennuki abil.

Katsed langeaparaadiga.

Kaks Ühisriikide lennuväelast — veltveebel Randel Bose ja kapral Arthur Bergo demonstreerisid Mitchell Fieldil Long Islandis 22. märtsil s. a. maandumist langeaparaatidega, et näidata, kui ekslik on laialiselt maad võtnud arvamine, et inimene, kes suurelt kõrguselt langeb, enne mõistuse kaotab kui ta maapinnale jõuab.

Mõlemad lennuväelased, välja hüpates Martini tüübiliselt lennukilt, kui see 3.000 jala kõrgusele oli tõusnud, lasksid endid kukkuda kuni 1000 jalga enne, kui nad omad langeaparaadid avasid. Umbes 2.000 jala kõrgusel pingutasid nad langeaparaatide lahtilöögi kõisi ja maandusid ilma mingisuguse äparduseta. Peale seda tõusid nad lennukitel kohe uuesti õhku, et

oma osavust korrata. Peale maandumist seletasid mõlemad, et nad kogu langemise kestvuse ajal mõistuse juures olnud ja kergesti hinganud, kuid tunnud ainult pöretust, mis tekinud kukkumise seisma panemise juures langeaparaadi lahtilöömise puhul.

Hispaania.

Vägede ümberorganiseerimine.

Hispaania Euroopa vägede koosseisud on ümberorganiseeritud ja kogu vägede koosseis on nüüd 70.000 meest, mille hulka kuulub 2.000 ohvitseri.

Üksikute väeliikide tugevus on uue organisatsiooni juures järgmine: jalgväes — 40.000 meest, ratsaväes — 3.500 meest, kahurväes — 10.400 meest, inseneriväes — 7.300 meest ja varustusvägedes — 3.300 meest; tervishoiu korpus koosneb 2.200 mehest, lennuväge on 415 meest, vaimulikke — 330 meest ja veterinaärpersonaal — 73 meest suur.

Jalgvägi jagatakse 26 pataljoni, missugustest 8 moodustavad 4 rügementi, — 2 pataljoniga igas rügemendis. Marokkos olevat 3 sõjaringkonda, milised asuvad Mellilas, Ceuta-Tetuan'is ja Larache's; igas ringkonnas on 6 pataljoni. Jalgväe rügemendid ning väljamaa leegion koondatakse Mellila'sse ja Ceuta-Tetuan'i piirkonda.

Marokko.

Hispaanlased Tangier'i lähedal maabunud.

Üks vägede kolonn kindral Souza juhatusel maabus 30. märtsil Tangier'i ja Ceuta vahel ning valdas muistse Alcazar-Seguir'i kindluse Gibraltari kitsusel, mille Anjera suguharud mõne kuu eest hispaanlastelt ära võtsid.

Hispaanlased suurt vastupanu ei leidnud. Kuna Alcazar-Seguiri kindlus pärismaalaste sõjaliste operatsioonide keskpunkti moodustas, peetakse asjatundjate ringkondades selle äravõtmist Anjeera suguharudelt viimastele suureks löögiks. J. A-n.

Itaalia.

Itaalia sõjalaevastik võruskäigul. Sõjalaevastik külastab Baltiirike arvatavasti mai lõpul või juuni algul.

Üks Itaalia sõjalaevastiku division, mis koosneb kolmest flotili liidrelaevast (juhtlaevast), nimepidi: „Pantera“, „Leone“ ja „Tigre“, kapten Domm Domenico Cavagnari juhatusel, viibib praegusel oma külas käigu reisel Lääne- ja Põhja-Euroopasse, ning oli 30. ap 30. aprillist kuni 8. maini Portsmouthi sadamas Inglismaal. Sealt lahkudes sõitis Itaalia laevastik põhja poole teistesse Englise sadamatesse, nagu Bristol, Liverpooli, Glasgovi ja Leith'i võõrusile. Kuuldavasti jätkab laevastik oma võõruskäigu reisu veel rohkem põhja poole s. o. Skandinaavia ja Baltiirike sadamatesse. Baltiirike sadamatesse jõudvat laevastik kuuldavasti mai kuu lõpul või juuni algul.

Kas laevastik oma võõruskäigu reisu läinud aasta eeskujul siit veel kaugemale ida sihis jatkab, on kaunis küsitav, sest läinud aastane võõruskäik selles sihis oli Itaalia laevastiku meeskonnal, nende endi jutu järele, neilt igasuguse võõruskäigu lusti seal kandis ka tulevikuski ära rõõvinud, nii et nad pidanud läinud aastal sealt isegi varem lahkuma, kui esialgselt kavatsatud oli.

Sõjalaevad, millest ülaltähendatud divisjon koosneb, on alles hiljuti valmis saanud ja seega päris uued. Nad on raskemad ja tugevamalt relvastatud, kui teised samatüübilised laevad, mis praegu Itaalia tegeva sõjalaevastiku nimekirjas leiduvad. Nende laevade vee väljasurve on igalühel 2.165 tonni; masinad on neil 50.000 hobuse jõulised, mis 35 sõlme kiirust tunnis annavad ja nad on relvastatud kaheksa 4,7" ja kahe 3" kahuriga, kahe kolmiku ehk kaksiku torpeedoaparaadiga ja 60 miiniga igaüks. J. A-n.

Kaitseliitlane.

Kaitseliidu sisemisele kindlustamistööle!

Senini tehtud tööga on kaitseliidule loodud otstarbekohane ja kindel organisatsioon. On tõmmatud kindlad piirjooned kaitseliidu tegevusele ja ülesannetele.

Nüüd võib alata ja peabki tingimata algama kaitseliidu sisemise kindlustamise ja arendamise töö, mis liidaks kümned tuhanded kaitseliitu koondunud kodanikud üheks kompaktsaks massiks, usaldusväärseks ja suure löögijõuga üksuseks.

Esimeses järjekorras tuleksid teostada järgmised ülesanded: propaganda kaitseliidu heaks, kaitseliidu sisemise tegevuse tihendamine, majandusliku seisukorra kindlustamine ja lõpuks riiklik propaganda.

Nagu kaitseliidu üldkorralduse ja põhiluste loomisel, nii jääb ka nüüdki töö raskuse keskpunkt juhtivale keskkohale, kes peab oskama kaitseliitu koondunud elavat jõudu tööle rakendada ja selle tegevusele õiget suuna anda. Kuid samal ajal omandab suure tähtsuse ka töö koha peal, kuna kõigi ülalloetletud ülesannete teostamine oleneb ainult sellest, kui võrd intensiivne on kohapealsete tegelaste töö. Nende ülesannete teostamiseks saab ja peabki iga üksik kaitseliitlane kaasa aitama.

Propaganda kaitseliidu heaks on meil senini peaaegu puudunud, sest kogu jõud tuli koondada organisatsiooni loomisele. Kuid ometi on propaganda, kihutus- ja selgitustöö võrratu tähtsaks teguriks laialdaste rahvamasside võitmiseks mõnele ideele või liikumisele.

Sõna on eelkäija teole, sõna saab teoks. Seda elavat sõna, mis pääseb iga üksiku kodanikuni ja mis ajajooksul kõik võidab, peab kasutama täiel määral ka kaitseliidu tutvustamiseks ja temale uute poolehoidjate võitmiseks.

Mitte kõik riiklikult mõtlejad ja ustavad kodanikud ei ole praegu kaitseliidu ridades. Ühel juhtumisel on kaitseliidust eemale jäämiseks loidus ja tähelepanematus, teisel mõni muu põhjus. Siin peab propaganda ikka ja ikka jälle meele tuletama, et kaitseliit on oma kaitsese organisatsioon, et kaitseliitu astudes aitab iga kodanik kindlustada kõige pealt iseenda ja oma perekonna ja varanduse julgeolekut.

Ideaalsele kõrgusele oli propaganda viidud maailmasõja algul Inglismaal, kui seal oli vabatahtlik sõjavägi. Võis näha plakaate peal kirjadega: „Neiid, kas Teie kallimad teenivad

juba sõjaväes? Isad ja emad, kas Teie pojad on oma kohuse isamaa vastu täitnud, kas võitlevad nad tuleliinil? — Kui nad seda veel teinud ei ole, siis mõjuge selleks kaasa, et nad astuksid veel täna sõjaväkke.“

See on näide propaganda äärmiselt julgest võttest — pöörduda pruutide ja vanemate poole, kellel ometi neile lähedate inimeste elu oli kõige kallim. Tagajärjed olid hiilgavad. Niisuguseid näiteid võiks tuua palju. Samasugusele täiusele on viidud kaitseliidu propaganda Soomes. Sõnas, trükitud kirjas ja pildis selgitatakse kaitseliidu tähtsust. Soome kaitseliidu praegusele kõrgusele tõstmisel on propagandal kahtlematult suured teened.

Kui teoks saab kavatsus — asutada Vabariigi kaitseliidu staabi juure propaganda osakond, siis paraneb asi tuntavalt. Meie kaitseliidu juhtidel oli võimalus Soomes sealse propaganda korraldusega tutvuneda ja seda võib meil eeskujuks võtta.

Kaitseliidu propaganda avalduks kihutus- ja selgituskõnedes, kirjutustes ajakirjanduses, erilistes väljaannetes, propaganda piltides ja lõpuks üksikute kaitseliitlaste kihutustöös oma tuttavate inimeste keskel.

Kaitseliit peab meie igapäevase eluga kokku kasvama, peab muutuma osaks meie eluavaldustest ja hoolitsemistest. Kuid samal ajal peab ka seda tegema silmapaistvaks, kõigile teatavaks.

Kui kaitseliit on kusagil mõnele heale asjale kaasa aitanud, on kas või mõne korrarikumise likvideerimisel abiks olnud, siis ei tohi jätta seda välja tõstmata ja silmapaistvaks tegemata, sest niisugused faktid on propaganda aluseks, millele võib toetuda elav sõna.

Kaitseliidu sisemise tegevuse tihendamine, intensiivsemaks ja mitmekülsemaks muutmine on seda rohkem vajaline, mida rohkem kaugeneme ärevatest aegadest. Loomulikult pidi näiteks peale 1. detsembrit tugev enesekaitse tung inimesi sundima kaitseliitu astuma. Kui aga on elatud mõni aeg normaalsetes oludes, kaob meeolu pinevus ja loomulikult järgneb sellele kas suuremal või vähemal määral kaitseliidu vastu loiumaks muutumine. Kaitseliitlastel on kanda mõnesuguseid kohustusi, kuid neid ei kanta pikemat aega hea meelega. Kuigi ei peaks unustatama 1. detsembri õpetundi, unustatakse see siiski ja jäädakse kaitseliidu vastu külmemaks, kui ei ole kaitseliidu sisemises elus köitvat tegevust.

Seda aga peab kaitseliitlastele andma. Kui hädahoju kartuse tunne hakkab nürinema, siis peab inimesi kaitseliidus koos hoidma mitmekülgne tegevus kaitseliidu ja kaitseliitlaste endaarendamise alal, mille juures peab võimaldataama endaalgatust üksikutele kaitseliidu alajaotustele ja isegi üksikutele kaitseliitlastele.

Olgu see kultuurilise arengu võimaldamine mitmesuguste ringide, näit. male, kirjanduse, sõjateaduse, näite j. n. e. alal, jahil- ja spordiringide loomine kehaliseks kasvatamiseks ja laskeriistadega ümberkäimise harjutamiseks, või lõpuks pidude, näitemüükide, huvirännakute j. n. e. korraldamine kaitseliidule sissetulekute muretsemiseks — kõigil neil aladel tuleb alaliselt intensiivset tegevust alal hoida. Siis ei seo inimesi kaitseliiduga ainult harjutused ja valvekorrad, vaid ka mitmekülgne, vahelduv ja huviküllane tegevus endaarendamiseks ja mitmesuguste seltskondliste ettevõtete läbi viimiseks.

Niisugust tegevust ei saa korraldada eeskirjadega kaitseliidu juhtiva keskkoha poolt, vaid siin peab aktiivne algatus tulema kaitseliidu kohalistelt juhtidelt ja kaitseliitlastelt enestelt, ilma et ootama jäädaks üksikasjalisi juhtnööre ja käskusid.

Selle teostumisel muutuks kaitseliit seltskondliku elu keskkohaks, kus leiaksid huvidekohast tegevust peale otsekohaste kaitseliitlaste ülesannete inimesed kõigist seltskonnakihtidest.

Kaitseliidu majanduslise seisukorra kindlustamine on praegu kahtlematult küsimus, millele tuleviku kohta veel kindlaid väljavaateid ei ole. Enam-vähem selge on seisukoht: uut maksu praegu võetavale ühekordsele kaitseliidu maksule järgneda ei tohi, kui kaitseliit ei taha muutuda nürinate põhjuseks.

Kuid kuidas soetada sissetulekuid kulude katteks ja relvastuse ning varustuse täiendamiseks? — Siin jääb ainsa teena üle kaitseliidu enda abi. Riigi poolt antava toetusega üksi ei saa arvestada, kui niisugust toetust anda kavatsetakse.

Kaitseliit peab omale sissetulekuid muretsema ise. See ei ole nii raske, kui meeles pidada tõsiasja, et seltskond ohverdab teatud summa vabatahtlikult parema meelega, kui kümme korda väiksema summa sundusliku maksuna.

Esimeses joones peab arvestama maksuliste pidudega ja ettekannetega, mille korraldamiseks tuleb kaitseliidu üksustes luua vastavad toimkonnad. Senini korraldatud kaitseliidu pidud on näidanud, et seltskond neist soojalt osa võtab, kui neid ainult hästi korraldada. Samuti peab kasutama muid maksulisi ettekandeid, näitemüüke, korjandusi jne. kaitseliidule sissetulekute muretsemiseks.

Teiseks ülesandeks majandusliku kindlustamise alal oleks kaitseliidu abi ehk toetuskomitee loomine kaitseliidu suuremate üksuste raioonis. Meil olevatel andmetel on niisuguseid komiteesid mõnel pool juba loodud, kuid nende võrk peaks olema ülemaaline.

Toetuskomiteed, kuhu valitakse kohalikud väljapaistvamad tegelased, otsiks abinõusid rahaliste sissetulekute muretsemiseks toetuste, ühekordsete annetuste jne. näol. Võib loota, et edaspidi suuremad ärilised ja rahanduslised ettevõtted, nagu ühisused, pangad, suuremad ärid, jne. oma igaastasest puhtakasust kaitseliidule teatud kindla summa määravad, kui selleks samme astuda. Siin võiks palju kaasa aidata kohapealsed lugupeetud tegelased, kellel laiem tutvuskond ja autoriteet.

Toetuskomiteed võtaksid oma peale suurema osa majanduslisest hoolekandest, nii et kaitseliitlased võiksid suuremal määral anduda neile harrastus-aladele ja ülesannetele, mis lähemalt seotud kaitseliidu mõttega.

Soomes on kaitseliidul iga aasta seltskonna poolt kindel toetusesumma, kuigi seal kaitseliidule ka valitsuse poolt abi antakse. Otstarbekohase korralduse tõttu on igaaastased sissetulekud seltskonna toetusest harilikult ikka suuremad, kui eelarves ette nähtud.

Meil on praegu tõsisemaks päevamureks kaitseliidu asukohtade küsimus. Esimeses joones peale parema relvastuse muretsemise peab mõtlema kaitseliidu majade peale. Niikaua, kui kaitseliidu osade staabid peavad asuma juhuslikkudes üüriruumides, on võimatu edukalt teostada kõiki kaitseliidu ülesandeid.

Riikliku propaganda ja kaitseliidu propaganda suhtes on raske vahet teha, kus algab üks ja lõpeb teine, kuna lõpueesmärk mõlemil ühine.

On loomulik, et kaitseliidu osades tehakse riiklikku propagandat, s. o. selgitus- ja kihutustööd praegu maksva demokraatliku riigikorra ja iseseisva vabariigi kasuks. Kaitseliidus on koondunud inimesi väga mitmesuguste poliitiliste vaadetega ja mitmesuguste poliitiliste teadmistega. Paljudki vajavad selgitust mõnes poliitilises küsimuses, mis puudutab meie põhiseaduslikku riigikorda.

Kui riiklik propaganda kaitseliidus sünnib parteiliselt erapooletult, minnes välja ainult meie riikliku iseseisvuse ja demokraatliku korra huvide seisukohalt, siis aitab see tuntavalt kaasa kaitseliidu võitlusvõime tõstmiseks ja kogu rahva poliitiliselt kasvatamiseks. Ainult teadliku kodaniku käes on relv tõesti kaitseks riigile ja rahvale, sest teadlikult talitaja kodanik ei kaota poliitilist tasakaalu ega ei lase enda peale mõjuda riigivaenulise elemendi kihutustööd. Niisuguseid kodanikke peab meile kasvatama kaitseliit!

Ed. J.—on.

Kaitseliitlased invaliidide pühal Tallinnas.

Tallinna maleva paraadil.

Kaitseliit rahva füüsilise ja kõlblise jõu koondaja.

Kaitseliit on meil uus organisatsioon. Iga uus asi, uus ettevõte, uus korraldus on aga laiematele ringkondadele tundmatu, ei saada aru ta ülesannetest, otstarbest, elumõttest. Ja sel põhjusel kuulatakse tihti rahva hulkades võõrastavaid ütelsi niihästi kaitseliidu enese, kui ka ta ülesannete kohta.

Kui siin kaitseliidu elumõttest, ta olemisvaja dusest jne. sõna võtame, siis seda selleks, et näidata laiematele ringkondadele just neid põhjusid, mis kaitseliidu olemasolu ja ülesandeid teevad väärtuslikuks.

Kaitseliit meie kodu kaitsena.

See on ju õige, et kodumaa kaitsja peafaktorina on esinenud alaliselt võitluga ja ka praegugi rannakaitse sõjaväe heas seisukorras pidamise peale pearõhku. Meie ei taha siin seda vaadet võtta lähemale käsitlemisele, vaid küsime otsekohe. Ons siis ka kaitseliidul väärtust isamaa kaitsmise alal?

On tõsi, et kaitseliit siis ei suuda palju ära teha, kui teda ei võeta niihästi valitsuse, kodanikkude kui ka kaitseliitlaste eneste poolt tõsiselt. Kui kaitseliidu peale vaadatakse kui mõne moodis oleva organisatsiooni peale, kes ei kirjuta inimesele ette suuremaid kohustusi, siis pole temast ka küllalt asja. Hoopis teiseks muutub asjaolu aga siis, kui niihästi valitsus, kodanikud ja eestkätt kaitseliitlased ise jõuavad tundmisele ja arusaamisele, et kaitseliit on jõud, millel isamaa hädaohu puhul needsamad kohustused, mis sõjaväel. Rõhkemgi veel, kui jõutakse arusaamisele ja äratundmisele, et kaitseliit peab olema mõnesugustel põhjustel veel sügavamalt, veel kindlamalt rakendatud kohuste täitmisele, kui seda on sõjavägi, alles siis kasvab selles organisatsioonis jõud, millel tähtis koht riigikaitse küsimuses. Olgu tähendatud, et selles organisatsioonis on võtnud inimesed vabatahtlikult need suured ülesanded, ja elus hoiavad alati need visamalt kinni eesmärkide ja sihtide püüdmisest, kes neid asunud taotlema vabatahtlikult.

Arusaadav, et vähe arenenud inimeste juures esitasa veel mitte väga palju ei leidu niisugusi inimesi, kes näituseks on valinud oma elu aadete eest panema kaalule. Et nende hulk alaliselt suureneks, et selle läbi võiks kaitseliit kasvada ühiseks, ühteviisi mõteljaks tervikuks, selleks peab inimeste hulgas tegema elavat kasvatustööd.

Kõigepealt peab õpetatama inimesi elavale isamaa armastusele.

Kui isamaa armastusest kõneldakse, siis satutakse selle juures sageli ka naeru alla. Üteldakse

mõnelt poolt isegi seda: See on vana, kulunud sõnakõlks. Teiselt poolt leidub jälle inimesi, kes kuigi palju ei taha isamaa armastust tunnustada, leides, et isamaa neile ei olevat annud selleks põhjust.

Mitmed asjaolud lubavad oletada, et ka meie iseseisvuse aeg ei ole suutnud neid vaateid veel hävitada.

Olgu kohe tähendatud, et meie ei mõtle siin seda isamaa armastuse laadi, mis ette mõned aastakümend tagasi. Siis oli aeg, kus üksikud püüdsid isamaa armastust õhutada ja kasvatada laulus, sõnas ja mille juures see ülistamine muutus sageli tõepoolest vastikuks.

Nüüd on teine aeg ja maksma peab pääsema isamaa armastus ka teisel kujul. Inimestes tuleb kasvatada oma maast, oma rahvast, oma päritolust täieline lugupidamine, peab inimesi viima nii kaugele, et neil otse häbi on niisugusest inimesest, kes tahab loomuvastaselt kuuluda mõne muu rahvuse hulka. Ka meie inimesed tulevad viia sinnamaale, nagu see teiste haritud rahvaste juures harilik. Kas oleks see loomulik mõelda, et inglane tunnustaks enese sakslaseks, või prantslane venelaseks, olugi kui võtad nimetatud rahva hulgast ka kõige lihtsama töölise?

See oleks igatahes niivõrd loomuvastane nähtus, mida ette ei tule, mis ei ole üldse mõeldavgi.

Ja just niisugust isamaa tunnet peaks ka kaitseliit kasvatama. Tema peab tõusma organisatsiooniks, kes mitte ainult isamaa varanduse kaitseks väljas ei oleks, mitte ainult selleks, et vaenlast tagasi tõrjuda, kui ta kipub meie maale materjaalselt kahju tegema. Ei. Kaitseliidu üks peaülesanne peab see olema: vaenlane ei tohi juba sellepärast astuda meie pinnale, et ta seega ähvardab meie, kui omaette seisva rahva iseolemist. Kui näiteks peaks võõras võim meile lubama ei tea kui suuri kullamägesid, ülihäid majanduslikke väljavaateid, ei tohiks see kaitseliitu karvapärtki kõigutada. Kaitseliidus peab tõusma kõrgele nõnda ütelda „mina“ tunne ja see ei luba teda mingisuguse „Moloki“ ees painutada oma pead.

Ja niisugust organisatsiooni võib saada ainult vabakodanikkudest.

Mõistagi, et meie uues kaitseliidu organisatsioonis niisugused tundmused ja arusaamised iseenesest ei levine, vaid neid tuleb õhutada ja kasvatada. See ülesanne jääb muidugi kaitseliidu juhtide hooleks, kelledel sellel alal suur töö ja laialdased ülesanded.

Kuidas neid ülesandeid täita, selle kohta ei hakka meie siin tooma juhatusi ja see ei käi ka meie kirjutuse

piirkonda. Aga teesid leidub, sest meie oleme alles noored ja noorus on ju igas asjas vastuvõtlik.

Et isamaast lugupidamist hädaliselt meie inimestes vaja tõsta, et enese väärtuse hindamise tunnet vaja teritada, seda näeme mitmes asjas. Toome ainult ühe kurva näituse. Viimaste aegade sündmused jutustavad meile, et kommunistide ridades leidub õige hulganí noori inimesi. Võib olla, et nende hulgas on ka neid, kes arvavad endid astuvat idee pärast meie riigivastaste leeri. Aga ilmvastuvaidlemata on seal ka neid, kes oma äraandliku tegevuse eest vastu võtsid raha ja seega omandasid Juudase kuju. Aga ometi niihästi üks kui teine moodus peaks ju olema ühele hästi kasvatud inimesele vastik ja täiesti vastuvõtmata. Inimene teeb selleks tööd, et oma maad, oma rahvast, kogu oma iseolemist anda võõra võimu alla! Tervele mõistusele on see täitsa arusaamatu.

Aga ometi on see nii.

Sellest järgneb, et kaitseliit, kogudes oma ümber noori inimesi, peab neid viima ka niisugustele teedele, kus nende samm mitte kõrvale ei väärduks, rabamaasse, millesse sattudes inimeses upuvad ja lämbuvad kõige suuremad ja kõrgemad tunded ja arusaamised.

Ja minu arvates oleks see suuremaid ja tähtsamaist kaitseliidu ülesannetest.

Distsipliini ja korra armastuse kasvatamine kaitseliidus.

Praegu ägab ja kannatab suur Venemaa oma kauget üle saja miljonilise rahvahulgaga peotäie kommunistide valitsuse all. Inimesed rändavad välja, nälga tapab kümneid tuhandeid, tuhandeid lastakse maha, tuhandeid ägavad vangikongides jne. Seda kõik nähtakse, sellest saadakse aru, aga midagi ei suudeta ära teha.

Miks ei pillu need miljonid seda peotäit kommuniste laiali ja miks ei seata maal maksuma õigusline kord?

Sellepärast, et need kannatajad miljonid on lihtne lambakari, kellel ei ole mingit korraldust.

Kaitseliit on organisatsioon ja ta peab meie rahvale selgeks tegema, et kindlal korraldusel ja distsipliinil on määratu jõud, õieti see põhijõud, mille abil valitetakse. Õige ju on, et meil olemas sõjavägi, mis alati seda jõudu kehastab. Aga teiselt poolt peab kaitseliit kodanikkudele tegema selgeks, et vabad kodanikud, kes seisavad eemal sõjaväest, võivad ise vabal tahtmisel moodustada ka niisuguse jõu, kui nad lasevad endid organiseerida. Iseenesest mõista, et selle jõu organiseerimisega käivad käsikäes igasugused harjutused, mis nõuavad oma jagu aega, tööd ja kulugi, kuid kui inimesed jõuavad arusaamisele, et vastasel puhul võimata on niisugust jõudu sünnitada, siis ei panda ka kulu ja vaeva raskeks.

Mitte ainult kaitseliitlaste eneste hulgas ei pea kasvatama see organisatsioon lugupidamist distsipliinist, hulkade korraldamisest ja organiseerimisest, vaid ta peab selle mõiste viima laiajasse rahvahulkadesse.

On mitmel korral tõendatud, et meie rahvas võis just sel põhjusel tõusta lühikese aja vältel kindlale jalale, võis asuda oma riigiloomisele, olgugi et tal olid selleks kõige raskemad eeltingimised ja võis ka saavutada tagajärgi, millest isegi väljamaal vanades riikides otse imestusega ja kiitusega kõneldakse, — et tal olid juba teatud teadmised hulkade korraldamisest, organiseerimisest. Seda olid teinud aastate vältel meie maal igasugused seltsid.

Meie ei taha ütelda, et tulevad ajad, kuid nad võivad ju tulla, mis nõuavad rahva käest suuri organiseerimise oskusi ja hääd distsipliini tundmist ja sellele alistumist. Ja õnnetu oleks rahvas niisugusel raskel silmapilgul, kui tal puuduks arusaamine ja teadmine, et hästi organiseeritud ja distsiplineeritud hulk, kuigi ta on arvuliselt väikene, võib ikkagi korda saata suuri asju.

Ja niisugust arusaamist organiseerimise mõjuvõimust peab kaitseliit laiajades rahvahulkades kasvatama. Inimestel peab tekkima arusaamine, et valdades, kihelkondades, linnades, kus olid siiaamaale nagu tühjad kohad, tõusevad esile tugevad jõutervikud kaitseliidu malevkondade näol. Nad peavad ka sellele äratundmisele jõudma, et need üksikud tervikud on ainult liikmed üldisest suurest jõust. Olgugi, et üksikud liikmed elavad igati oma ette, kuid sellest hoolimata on nad üks, sest niihästi Saares, kui ka Tartu maal ja Narva ümbruses peab igal kaitseliiduliikmel silme ees seisma ühesugune eesmärk ja nende mõtteid tiivustama ühesugused aated.

Kui inimesed nii aegade vältel arusaavad kaitseliidu suurest ülesandest, siis jõutakse ka peagi otsusele, et ükski vald, kihelkond, linn ei taha olla ilma kaitseliidu organisatsioonita. Ta tunneks peagi, et ta elavas kehas puuduks väga tarviline liige.

Kuidas saavutada neid eesmärke.

Nüüd oleme teinud lühikesi näpunäiteid nende kõrgete eesmärkide kohta, miks kaitseliidu organisatsiooni peab seadma oma elueesmärgiks. Kuidas neid saavutada, selle küsimusele vastamise raskus on just sellest, et ülesanded läbiviimiseks ja täitmiseks on üliväärtuslikud. Muidugi ei saa sellest veel küll, kui üksikutele kätte antakse pussid ja nad kaasa teevad mõningad laskeharjutused. Sellest on vähe — tuleb näha rohkem vaeva. Kaitseliit peab muutuma organisatsiooniks, mis annab oma liikmele erilise kasvatuse, ta peab looma hoopis selgema ilmavaate omast iseolemisest, omast vabadusest, omast maast ja rahvast lugupidamise kohta. Seda ei saa aga mitte sel teel, kui kaitseliit muutub organisatsiooniks, kuhu sisse poeb tsinovnilik vaim. Ei, seal peab lehvima kõige vabam vaim, mis elab ja toidab ennast demokraatlikust korrast ja kus inimene peab jõudma äratundmisele, et riik ei võigi teisel teel elada, kui tal peab olema tuhandeid vabakodanikest korraldatud kaitsemaleva. Sellest siis on ka nõue, et kaitseliidu juhtideks tulevad valida mehed, kes ise oma hinge poolest tulised isamaalased ja kes endaga kaasa suudavad tõmmata teisi. Leige inimene, kuigi ta ehk hea asjatundja nõuetavatel aladel, ei vastaks ikkagi kaitseliidu juhi kõrgele kutsele.

Muidugi leidub väärilisi mehi meie ohvitseride hulgas, sest oli ju küllalt neid, kes alles hiljutisel vabadusvõitluses tegudega näitasid, et inimesel on midagi veel suurema väärtusline, kui elu.

Sellest küljest võttes ütleme: Kaitseliit peab olema ka meie rahvale kasvatuse liit — allumiseks distsipliinile ja lugupidamiseks organiseerimisele.

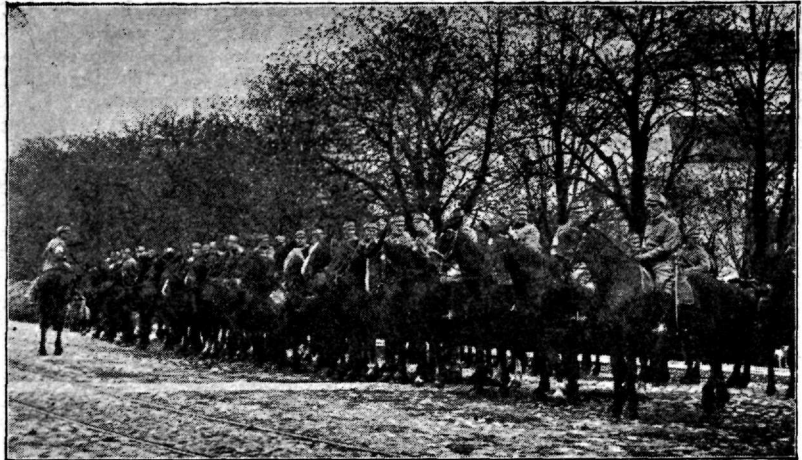
Püüdke viia kaitseliitu nii kõrgele, et ta suudab neid ülesandeid täita ja saavutada omi kõrgeid eesmärke.

J. Mändmets.

Kaitseliitlased invaliidide pühal Tallinnas.

Tallinna maleva ratsamalevkond
paraadil.

Noorsoo kasvatus maakaitse seisukohalt.

Selle pealkirja all kirjutab leitnant Miika Simelius Soome ajakirjas „Sana ja Miekka“ (nr. 7 — 1925 a.) noorsoo kasvatamisest. Kuna aga noorsoo kasvatamine kahtlemata ka meil üks tähtsamatest ülesannetest on, pole huvitusetä jälgida, missugused arvamuselised naaberriigi kaitseväge ridades selle ülitähtsa küsimuse kohta valitsevad.

Kui mingi rahva sõjariistus tegevuse võimalusi ja selle piire mõõdetakse, kas kaitse või pealetungi suhtes, tuleb alati tähelepanu pöörda noorsoo peale. Rahval, kes võib loota noorsoo moraalse, vaimlise ja kehalise jõu peale, on eeldusi võita sellel võitlusväljal, kus tihti jõuvahekorrad raua ja verrega otsustatakse. Noorsoo tähtsus ei seisa mitte ainult selles, et ta moodustab selle energia, millega võitlust peetakse, vaid ka selles, et noorsoo h i n g selle aluse moodustab, millele kogu rahvastunne- ja tahteelu liigub.

On noorsoo hing tuim ja hellitatud või nõrk, milline ei reageeri mingitele noorsoole omastele ideaalidele, nagu isamaalsusele, siis esineb niisugune noorsugu rahva surmaotsuse elava allakirjutusena. Kuid selle vastu — rahvas, kelle noorsool võimas jõud ja kuum, noorusest hõõgub süda, kirjutab auvääriks lehti ilma ajaloo raamatuse nii kaua, kuni tal selleks noorsoos elav jõuallikas ammutada.

Soome noorsoo o m a ajalugu on sama noor kui iseseisvus, kuid vabadussõjas ja osavõtmisega Eesti ning Karjala vabadusvõitlustest, on ta osutanud tegu jõudu, mis rahvale heleda tuleviku peale lootusi annab.

Peale selle läheb artikli autor rahva enese hingeliste puuduste ning varjukülgede juure, missugused pahed hingelise kasvatusel teel väljajuurida tuleksid ja leiab, et kõige suurem rahvuslik hädaohu seisab vastoludest tekkinud kibedast kadedusvihas, mis rahva erikihtides lahutab ja ühteliitumise võimatuks teeb. 1917 a., kui Vene võim lödvenes, asus suur osa Soome rahvast punakaardi näol põlise vaenlase asja ajama, ning selle läbi tekkinud lõhet on ka veel praegu raske tasandada, pealegi kus seda nõukogude Vene poolt põrandaaluse tegevuse läbi süvendatakse.

See punane „häbi“ on tunnustuseks, et rahva haridus on alaväärtuslik ja ajalooliste olude sunnil viltu läinud. Rahvas ei ole veel rahvuslikult ärrganud, tal puudub peaaegu täiesti rahvuslik tunne ning teadlikkus rahva ajalooliste ülesannete kohta. Tuhandeaastane hoolekanne esiteks germaanlaste ja siis slaavlaste poolt, on rahvasse orja märgid jätnud.

Eestkätt aga on Soome rahva kurbmängus, rahvuslises lagunemises, venelased süüdi. Vene rahvas ei

olnud Soomele kardetav mitte oma suure rahvaarvu ja ainelise ülevõimu tõttu, vaid poliitika ja taltsutamata diplomaatia läbi. Ja samal viisil, kui venelane surve aastatel venestamise poliitikal edukaid konjunkteure löi, kasutades isamaaliste soomlaste omavahelisi lahk-arvamisi, samal viisil on ta ka praegu lahutanud isamaaliku rahvaaine ja moodustanud haritlastest „venesõbraliku“ tiiva. Sellel venesõbralikkusel, nagu seda kodanlikes ringkondades nimetatakse, on aluseks osalt meeletu hirm venelaste eest ja osalt elava rahvastunde puudumine. Ei või ka jätta arvestamata asjaolu, et Vene alluvuses sündinud haritlased pole suutnud ajaga sammu pidada, ning ajakohaselt „uuesti sündida.“

Autor leiab, et praegune noorsugu tuleb mõnes suhtes teisiti kasvatada, kui endised sugupõlvad, — iseseisvuse läbi saavutatud vaate-priismi ja nõudmiste kohaselt.

Noorsugu tarvitab äratust. Noorsoos tuleb kasvatada tulist isamaa armastust, elavat rahvuslikku hinge ja kustumata venelaste vihkamist. Noorsugu peab kõige pealt äratundmisele jõudma, et tema juured on selles maas, kus tema eisiad karedast kamarast õitsevad põllud ja niidud harinud. Noorsugu peab õppima, et ta püsib ja langeb ühes selle maaga. Noormees peab aru saama oma vastutusest riigi kodanikuna ja rahva liikmena. Soome noorsool tuleb jõuda veendumusele, et riiklik ja rahvuslik suur ühtekuuluvus on mõõdapääsematu tingimus rahva ja riigi olemasolule. Riigis ei või olla orje ega vabasid, ei valgeid ega punaseid, vaid ainult kaks klassi: need, kellel on isamaa ja need, kellel teda pole. Nendega on aga kokkuleppe võimatu. Noorsoo südamest tuleb välja kiskuda vaim, mille tunnuslause on: „meie oleme vähesega rahul“, ning luua uus vaim ja meel, mis oluliselt ja loomulikult igale sisemise ja välise s u u r u s e poole püüdvale rahvale omane. Noorsugu peab õppima ise omal jalal seisma, ning lootma peale Jumala ainult iseenda peale. Noorsoos tuleb äratada teadmised, et iga iseseisva rahva õigus ja kohustus on võidelda ja töötada s u u r u s e eest. Noorsugu peab aru saama, et iseseisvuse saavutamiseks on ta enese eest suuremal määral vastutav, missugune vastutus meie rahval alati on olnud, kui Lääne eelmisel eelvahil ja kaitsemüüri Idal tooreste pealetungi kavatsuste vastu. Sel põhjusel tuleb luua omale kergemini kaitstavad geograafilised ja rahvuslikud piirid.

Samati, kui noortsugu tuleb õpetada oma maad armastama, samati tuleb teda õpetada vaenlast vihkama. Viha venelaste vastu on jõud, millega see väikene rahvas on suutnud aastasadade kestel ennast alalhoida slaavlaste alaliste pealetungimiste vastu ja selles hinges ning jõus peitub võim ka tulevikuks. Seesugust hinge tuleb juba lapsest saadik igasse mehesse ja naisesse

istutada. See viha ei tohi olla kehklev ja mõõka täris-tav, vaid eesmärgile teadlik, järsk ja selge, mis soodsat silmapilku oskab oodata ning hoopi anda. See viha olgu tingimusteta absoluutne, loogiline ja hästi moti-veeritud, mida mingi rahu-postli õpetus või rahvus-vaheline patsifism kõigutada ei saa.

A R.

P. UNIVER.

LASNAMÄEL.

3.

Su üle seisan, väle, niglas Põhja linn.
O, mere rüppe, lahe sülle tõusnud Tallinn,
Mu kodumaa nüüd unest tõusnud linn.

On võimud mitmed käinud üle sust,
Daanlane ning Ordo, Vene kotkas vast.
Nüüd noorel rahval elada sus' ime lust.

Nüüd võim sus tõusnud uus, kes ammu unistand
Su kaldal nagu orjalaps — ja vaiksel Iro mäel
Ta orja ööl on kivil ohvrit veristand.

4.

Läab tee siit mööda. Iro mägi!
Kivi vana, sammeldanud aegist muistsist
Meelde tuletab veel ohvrimäge.

Hääl puides, tuule hõngus, heinas
Veel vestab mulle sama juttu endist,
Mis kutsus rahvast tülele siin kalju seinad

Jaani ööl, kui õitses loodus, Uku tuli alla
Laste juurde. Uppus rannik tõrva tulle
Ja meri kohas undvalt vastu kalju valli.

See Elu, neitsi, plika valgejuukseline, noor,
Maa mõte, mõte, igavene uhe:
Et puu ja taim ja inimene ema rüppesst ühe.

KODUMAA.

1.

Sinised metsad, künni haurus maa.
See on minu põhja kodumaa.

Vaiksed niidud, rukised põllud,
Põldude rajal metsa hõllud.

See on minu Eesti Põhja mere ääres,
Lääne mere valges, soikavas käärus.

2.

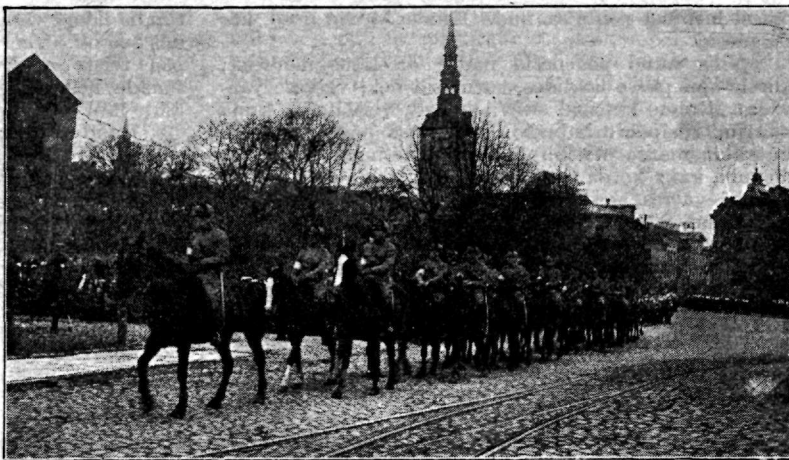
Nüüd on kevad päev, nüüd on künni aeg.
Härka kodumaa põline poeg.

Ader kätte võta, vagu ajuta,
Üle põldude hurmavate kajata:

Nüüd on kevad päev,
Nüüd on künni aeg!

Kaitseliitlased invaliidide pühal Tallinnas.

Ratsa mälevkond jalutuskäigul.

Ilusa Sylvestre surm.

Pierre Loti järele v.

Jaotati Prantsusmaalt tulevat posti „Circel“, Ha-Longi sadamas, teises ilma otsas. Seistes kesk madruste tihedat salka, hüüdis kortermeister välja nende õnnelikkude nimed, kes saanud kirja. See oli öhtul, laterna tule valgusel.

„Moan, Sylvestre“. Talle oli kiri, kiri milline kandis Paimpol'i väikese Bretagne'i küla postitemplit. Kaua aega teda käte vahel keerutades, avas ta viimaks selle. „Mu väike pojapoeg...“ See oli ta häält vanaemalt. Alla oli kirjutatud väriseva ning koolipoisiliku käega — „Sinu vanaema Moan.“

Vanaema Moan! Ta surus huuled sellele nimele, otsekui oleks see kiri talle pühadus. Too kiri pidi saama talle kaitseliitlase, sest ta saabus tema elu ülimal hetkel; homme päikesetõusul pidi ta minema lahingusse.

Vast oli aprilli keskpaik. Bac-Ninh ja Hoang-Noa pidid saama vallutatud. Seks oli vaja laevadelt võtta mehi, et täiendada omade kaasvõitlejate ridu. Ning Sylvestre, kes tüdind ristlemisest ja sadamate blokeerimisest, määrati nende hulka, kes homme pidid välja sõitma.

Tol ajal räägiti küll juba rahust. Ent seegipärast oli neil tundmus, et nad muide enne vähe saavad võidelda. Korraldades omi paune, olid nad kogu öhtu teiste, mahajääjate, vahel jumalaga jättes ringi jalutanud, endid nende kõrval kõrgematena ning uhketena tundes. Igauks väljendas iverseisil omi lahkumise tundeid, ühed tõsised, vaiksed, teised aga hooplevad, jutukad. Sylvestre oli sõnutu ning sules enesesse oma ootamise ärevuse. Ta vahetu naer näis lausuvat: „O, ma olen tõesti säääl ja juba homme hommikul“ Sõda, püssituli, neist polnud tal täit arusaamist, aga see viis ta vaimustusse.

...Kuul vingub õhus .. Sylvestre jääb seisatama, teritab kõrvu... Lõppematu legendik, kaetud värske sammeliise kevadise rohuga; taevast on hall, näib rippuvat. Neid on säääl kuus madrust luurekäigul, kesk riisipõldu, porisel jalgteel... Teine toosama vihin läbi vaigse õhu, läbitungiv ning terav, otsekui teevad seda putukad lennul.

Esmakorda elus kuuleb Sylvestre sellast muusikat. Need kuulid, mis teile saadetakse, teevad teist häält, kui need, millised ise lasete. Kaugel lastud püssipauk ei kuuldu siia; selgemini kuulidakse selle metalli tasast vihinat, ta puudutab nagu teie kõrvu... Ning veel kord „tvinn“ ja „tvinn“. Kuule sajab kui vihma adruste läheduses, kes jäänud seisatama. Kuulid

tungivad märjasse riisipõldu, igauks väikese rahe-terana, säääl juures kergest veepritsset tehes. Madrused vaatavad üksteise otsa, naeratelles, kui veidralt mängitava jandi man ning sõnavad: „Hiinlased!“

Annamiitid, tokkinlased, mustalipumehed, kõik nad on madruste silmis hiinlased. Kuidas väljendada seda põlgust, seda kättetasu kirge, mis peitub nende üteldes: „Hiinlased!“

Veel vinguvad kaks-kolm kuuli, kuid juba madalamalt. Neid nähakse hüplemas, kui rohusirtsu rohus. Ta ei võlta kauem, kui üks minut, see kuulirahe ja juba ongi ta lõppenud. Taas algab suurel rohulagendikul täielik vaikus ning kusagil pole näha midagi liigutamas.

Kõik nad kuus seisavad püsti. Otsivad silmadega, kust võis see tulla. Kindlasti sääält alt, bambusi võsastiku tagant, mis lagendikul nagu väike sulgedesaar, ning mille taga, pooleldi peidus, osutuvad vihmavarju-taolised katused. Siis ruttavad nad sinna. Nende jalad vajuvad märjasse riisipõldu. Sylvestre oma pikemate jalgadega on see, kes ees jookseb.

Midagi ei vihise enam. Võiks öelda, et see oli unenägu... Kõigis maades on teatud asjad ikka ja alati ühed ja samad — tuhkjas pilvine taevast, kevadine rohivärskus. Oleks arvanud nägevat Prantsusmaa välju, kus nooredmehed rõõmsana jooksevad ning igat muud mängu mängivad, mitte aga surma. Ning samuti, — kuidas nad liginevad, hakkavad need bambused ilmsemalt oma lehestiku võõrast värvi näitama, küla katused rõhutavad oma võõrast laadi ning kollased mehed säääl taga peidus, ilmuvad nähtavale oma kurjade, ühtlasi ka hirmunud nägudega. Siis äkki kuuldu nende suust kisa, nad seadvad end pahaendelisse seisandisse. „Hiinlased!“, sõnavad madrused veel kord oma julge naeratusega. Ent see on ükskõik, seekord leiavad nad, et neid palju on, liiga palju on. Ning kui üks tagasi vaatab, näeb ta neid ka seljatagant lähenevat.

...Tol päeval, sel hetkel oli Sylvestre väga ilus. Ta vanaema oleks uhke olnud — teda nii sõjakana nähes. Sama paari päevaga oli ta hoopis teiseks muutunud: ära päivitanud, isegi hääl karedaks läinud. Kahtlemise ägedamal silmapilgul oleks madrused praegu selle kuulirahe all hakanud taganema, mis oleks tähendanud nende kõikide surma. Ent Sylvestre tormas edasi, ta haaras oma püssi raudapidi kätte, tungis tervele bandele kallale, püssipäraga paremale ning pahemale poole niites. Ja tema läbi olid mehed

omast hirmust võidu saanud. Hiinlased olid need, kes taganesid.

Ning nüüd põgenesid nad. Ja kuus madrust, kiirelt omi püsse laadides, surmasid neid väikese vaevaga. Rohus lamasid sirevil kehad, verilaigud, kuna pääajud riisipõldu imbusid. Hiinlased põgenesid kõik küürakil maas, otsekui leopardid rohus. Sylvestre oli juba kaks korda haavatud, puusas odahaav, sügav lõök käevarres, aga ikka jooksis ta neile järele; midagi ei tunnud ta päale võitluse joovastuse.

Üks, keda ta taga ajas, pöördus ümber ning sihtis lootusetus hirmus. Sylvestre peatus naeratelles, et teda lasta märki võtta ning siis vähe pahemale poole hüpata kui ta triklile vajutab. Laskmise juures tegi aga püssitoru juhuslikult sellesama liigutuse. Sylvestre

tundis hoopis vastu rindu; ta mõte sai välgukiirelt aru, mis see oli. Veel enne, kui valu tundis, pööras ta oma pää teiste madruste poole, kes talle järgnesid, et sõnada neile, nagu vana sõdurgi selle hariliku lause: „Mu laul on laudud“

Suud avades; et õhku kopsusse hingata, tundis ta, et õhk tal jälle väikese augu läbi paremal pool nõrga korisemisega välja lendas, nagu lõhkisest vilest. Samal pilgul voolas ta suu verd täis, ühes sellega tundis ka teravat valu küljes, mis ruttu, ruttu suurenes, kuni mingiks hirmsaks, väljakannatamatuks muutus. Kaks kolm korda pööras ta veel jalgel ringi, pää pööritas jõledasti, veel püüdis ta läbi selle punase vedeliku hinge tõmmata, milline ülespursates teda lämmatas, — ning siis langes ta raskelt mudasse.

Tartu vabatahtlikkude pataljon.

Kui lahkuvate Saksa okkupatsiooni vägede kannul punased rõõvbandad meie maale tungisid ja vallutades terve rea linnasid, Tartu alla jõudsid, taandus Tartust, ööl vastu 21. detsembrist 1918 a., peale 2. jalgväe rügemendi jääniste ja maakonna kaitseliidu ka linna kaitseliit. Suurema osa moodustasid sellest Tartu Treffneri- ja kommerts-koolide õppurite kaitseliidu lõöksalgad, missugused jäid peatuma Põltsamaal*).

Siia jõudis ka hiljem end. Tartu linna miilitsa-ülem noor-leitnant K. Einbund, kes oli määratud Tartu kaitseliidu juhatajaks Põhja rindele. 30. detsembril kell 11 sõidab n.-ltn. Einbund Põltsamaalt kaitseliitlastega, 2. diviisi ülema käsul, Viljandi, kuhu sama päeva õhtuks jõutakse ja kus 1. jaanuaril 1919 a. Tartu vabatahtlikkude kaitseliidu pataljoni vormeerimist alatakse.

Esiialgu jaotati kaitseliitlased kahte kompanisse, hiljem vormeeritakse juure veel tagavara kompani, töökomando ning ratsaluure ja side komando.

1. kompani moodustasid peaauglikult end. Treffneri gümn. lentsalga kaitseliitlased, 2. kompani aga end. kommerts-kooli lõöksalga kaitseliitlased, kuna tagavara- ja töökompandides olid suurem osa Tartu intelligentsi ja ärimehi. Ratsaluure- ja side komandosse saadi 6. jalgväe rügemendist õppur-sõdureid, kes neil erialadel vilunud.

Kompanide ülemateks määratakse alamkapten O. Eller, leitnandid M. Libene, Gnadenteich ja J. Kuuse, ning agr. Ehrlich, pataljoni adjutandiks nooremleitnant K. Zolk, majandusülemaks leitnant Press, arstiks Dr. Kroll, relvastusohvitseri k. t. veltveebel K. Kuk, abiks kapral E. Meos, velskeriks arstiteaduse üliõpilane A. Matto. Terve pataljoni koosnes umbes 120 mehest.

Suur segadus oli pataljonis püsside ja padrunitega; iga kaitseliitlane oli Tartust kaasatoonud isesuguse püssi, milledest paljud peaaegu tarvitamiseks kõlbamatud. Viimaks jõutakse siiski varustada 1. kompaniid Vene, teist — Jaapani püssiga, kuna tagavara- ja töökomandod mitmesugused püssid saavad.

5. jaanuariks võis pataljon juba aktiivselt tegevusse astuda. Samal päeval sõidavad 2. diviisi ülema käsul monikümmend vabatahtlikku kaitseliitlast alamkaptenite O. Eller'i ja A. Martinson I. juhatusel Kärstna mõisa 3. ja 6. jalgväe rügementidele abiks. 6. ja 7. jaanuaril peetakse lahinguid punaväega Kärstna mõisa all, mille meie väed valdavad.

8. jaanuaril nimetati pataljon Vägede Ülemjuhataja poolt Tartu vabatahtlikkude pataljoniks ja

*) Vaata „Sõdur“ nr. 15 — s. a. „K. L. Treffneri gümn. lentsalk“.

kaitseliitlased nimetati ümber sõduriteks, arvates 10. detsembrist 1918 a. Majandusülem leitnant Press komandeeritakse Tallinna relvade ja varustuse järele, kuid peetakse seal sisekaitse ülema kindral-majoor Pödder'i poolt kinni ning pandakse vormeerima ühte kompaniid neist Tartu meeskodanikkudest, kes Tallinna olid põgenenud.

9. jaanuari õhtuks jõudsid vabatahtlikud Kärstnast ilma kaotusteta Viljandi tagasi. 2. diviisi ülem kolonel V. Puskar telegrafeerib, et Tartu kaitseliit jääb Viljandi reservi, ja hakatakse endiselt harjutusi pidama. Kuid vaevalt saadakse mõni päev harjutusi pidada, kui diviisi ülemalt käsk tuli pataljonil Viljandist välja sõita Virtsjärve sihis. Anti välja Tallinnast saadud varustust — Vene poolkasukaid, suveluuesid, sineleid ja talimütse. Suurem osa oli aga oma riietes.

12. jaanuaril kell 15, korraldab pataljon terves koosseisus oma esimese jalutuskäigu läbi Viljandi linna. On pühapäev ja pehme ilma tõttu linnas palju rahvast liikumas. Huviga vaadeldakse iseteadlikult ja ühiselt marsšivaid vabatahtlikkude sirgeid ridu.

13. jaanuaril kell 23,30 sõidab pataljon terves koosseisus Virtsjärve sihis Viljandist välja. 14. jaan. kell 16 jõutakse Virtsjärve kaldal asuvasse Vaibla mõisa, kus oli väike kokkupõrge enamlastega. Järgmisel hommikul sõideti siit edasi ja kell 10,45 jõuti Jõesuhu, kust kell 18 edasisõitu Rannu mõisa sihis jätkati. Kell 23 peatati Arusilla karjamõisas ja kesköö ajal liikusid siit 1. ja 2. kompanid Rannu mõisa peale, kus punaväed pidid asuma. Mõisa lähedal asuva tuuliku kere juures põrgati kokku punaste vahipostidega, kes taanduma sunniti. Tuulikusse seatakse üles „Madsen“ (pataljonil oli automaatrelvadest vaid üks kergekuulipilduja „Madsen“, mis Tartust kaasa toodud, ühe magasiiniga) ja hakatakse seal mõisa õuet tulistama. Peale lühikese tulivahtuse taanduvad mõisast enamlased ja kell 7 sammuvad kompanid mõisa. Siin olid pataljonil esimesed kaotused: surma sai 2. kompani õppur-sõdur Ahas (end. kommerts-kooli lõöksalga kaitseliitlane) ja surmavalgt haavata 1. kompani veltveel noorem-allohvitsser B. Kofkin (end. Treffneri gümn. k.-l. lentsalga instruktor).

Saadi vange, muuseas ka kaks hiinlast, kes samal ööl väljakõhtu otsusel, kui rõõvlid, maha lastakse. Esimene „soomus“, mida sõdurid siin said, olid mitu ratsahobust ja sadulat, missugused ratsakomando täienduseks läksid.

Selgus, et mõisas üks punaväe ratsasalk oli seisnud, mille koosseisu ka hiinlased kuulusid. See lahing oli pataljoni esimene tuliproov. Siin viiakse ka läbi

esimene sunduslik mobilisatsioon. Vahepeal saadi teada, et meie soomusrongid ühes Kuperjanovi partisaanidega 14. s. k. p. Tartu linna rea lahingute järele olid vallutanud. Järgmisel päeval komandeeriti Tartu varustuse ja relvade järele majand. ülema abi agr. Ehrlich, orkestrijuh J. Aavik ja relvastusohvitseri abi E. Meos. Väga palju saavad komandeeritavad kirju kaasa, äraviimiseks Tartu omakstele. Samal päeval olid pataljonil uued kaotused: Valguta lähedal langesid äraandlikul teel punaste kätte vangid pataljoni varahoidja K. Reimann (end. Tartu kaitseliitlane) ja velsker Viil, kes punaste poolt metsikult ära tapeti ja maha maeti.

Samal päeval astus pataljon Rannust välja ja liikus Valguta peale. Valguta vallamaja juures oli lühike tulivahetus sealasuva punaste Läti kütide 60-mehelise salgaga, kelle haavatutena vangid langesid kaks lätlast-kommunisti.

18. jaan. oli pataljonil äge lahing Rõngu alevi juures, kust vaenlase ägedal pealetungil oldi sunnitud taanduma Valgutani. Surma sai 2. kompani õppur-sõdur E. Nieländer (end. Tartu kaitseliitlane).

21. jaanuaril on lahing Valguta juures, kus haavata saavad: 1. kompani õppur-sõdurid H. Siimo, V. Saul ja surmavalt J. Priks (endised Treffneri gümn. k.-l. lentsalga kaitseliitlased) ning reamees K. Urm.

Pataljonis saavad ka esimest korda vahvuse eest ühendatud: n.-allohv. B. Kofkin — veltveebliks, õppur-sõdurid E. Haugas, M. Vatter, A. Kristjan, K. Varjun, V. Saul, H. Siimo j. t. — kapraliteks.

Samal ajal asusid Kuperjanovi partisaanid, kes Tartu-Valga raudtee ja Virtsjärve vahel edasi liikusid, Uderna-Teidla liinil. Neist õhtupool Valgutasa, seisid Tartu vabatahtlikud, kes toetasid partisaanide tegevust, vaenlaste paremalt poolt mööda minnes. Kui partisaanid Puka valdasid, olid nad kiiluna vaenlase rindesse tunginud. Paremalt kätt jäid Pikasilla ümbrusse suuremad vaenlase jõud, kes Virtsjärve kallast mööda edasiliikuvat Tartu vabatahtlikkude pataljoni raskesse seisukorda panid. Seepärast sai leitnant Kuperjanovi poolt 26. jaanuaril Tartu vabatahtl. pataljonile abiks saadetud partisaanide 4. kompani leitnant J. Unt'i (praegu kol.-leitn., Tartumaa kaitsemaleva päalik) juhatusel 1 kuulipilduja ja 2 miinipildujaga.

Vähe varem saab pataljon Tartust kaks vanamoelist kahurit, mille tuld pataljoni üle n.-leitn. K. Einbund, kui kahurväljane, ise juhtima hakkab ja mis tuntavalt toetab jalgväe kompaneid. Tallinnast jõuab päralt ka seal vormeeritud kompani leitnant Press'i juhatusel ja arvatakse pataljoni koosseisu. Kompani nimetatakse 3. kompaniks ja võttis enesele poolametliku kõmulise nimetuse „Tartu vabatahtlikkude root“. 26. jaanuaril on pataljonil äge lahing pealesuruvate punastega Pikasilla juures, millest ka esimest korda osa võttis 3. kompani. Surma sai siin 3. kompani reamees Onny, vangid langes ratsaluuraja K. Nurk (14 aastane treffnerist), kes Valka viidi, kuid seal hiljem aga ära põgenes ja läbi rinde pataljoni tagasi ilmus.

Et Tartu vabatahtl. pataljoni vastu tungivat vaenlast murda, läksid partisaanid 27. jaan. Pikasillal pahemalt tiivalt ümber, kuna pataljon Tõrva-Puka

tee peale tungis. Kuid Luitsepa talu juures üle Emajõe minnes sattusid partisaanid eksikombel vabatahtlikkude kuulipilduja tule alla. Siit peale on pataljonil hoogne edu. Võidukäik läks üle Pikasilla ja Tõrva Valga peale, vaenlast igalpool suurema jõupingutusteta taanduma lüües, ning siis jõudis pataljon 1. veebruaril Valka, kui seal partisaanid ja „Pohjan Pojat“ juba sees olid.

28. jaanuaril kell 21 antud lõunarinde juhataja, Soome kindral-major Wetzler'i, käsu täitmiseks saadeti Tartu vabatahtl. pataljon 4. veebruaril ajutiselt Tartu reservi; kuhu sama päeva kella 21 paiku jõutakse. Jaamas võetakse pataljon naisorganisatsioonide ja -seltside ning omakste poolt, peale 46 päevase rindel viibimise, lilledega ja ovatsioonidega vastu. Ehitud lilledega, sammusid ohvitserid ja sõdurid — veel kuu aega tagasi kaitseliitlased — sirgelt linna, kus nad Aia tän., end. Vene 24. jalgväe brigaadi staabi majja (praegu Riigikohtu hoone) paigutati.

Järgmisel päeval lastakse õppur-sõdurid mõneks päevaks koju puhkusele. 6. veebruaril võttis pataljon partisaanide päaliku leitnant Julius Kuperjanov'i matustest osa ja pani pärja tema kalmule.

Varti peale selle said õppur-sõdurid üleviidud uuesti vormeeritavasse õppurite reserv-kompanisse, mille ajutiseks ülemaks määrati 2. kompani veltveebel A. Reeben, endine kooliõpetaja.

Pataljoni hakatakse täiendada mobiliseeritud ohvitseride ja sõduritega. Moodustatakse ka orkester. 21. veebruaril lahkub omalt kohalt pataljoni ülem noorem-leitnant K. Einbund, et hakata looma raskekahurväe patareid. Pataljoni ülemaks nimetatakse kui kõigevanem ohvitser, 1. kompani ülem alamkapten O. Eller. Pataljon nimetatakse Ülemjuhataja poolt ümber Tartu kaitsepataljoniks. Esimesel Vabariigi aastapäeval — 24. veebruaril 1919 a. — võttis üks osa pataljonist (pool pataljoni sõitis eelõhtul Marienburi rindele) raskoja oos korraldatud garnisoni paradiidist osa, kus pataljonile linna poolt lipp annetati. Hiljem sõidab ka see osa pataljonist Marienburi. Jõudes Marienburi rindele, tuleb pataljonil 1. Tallinna kaitsepataljoniga suurte punaste jõudude vastu sõdida.

Pataljonil on rasked kaotused ohvitseride ja sõduritena: 3. märtsil langeb kangelasena Alsvigi jaama juures 2. kompani ülem leitnant M. Libene, 17. märtsil — Rõuge koolimaja juures pataljoni relvastusohvitser tehnik A. Eller. Haavata saavad 1. kompani ülem leitnant F. Köster, leitnant M. Peterson, lipnik A. Martinson II. ja teised.

Ülemjuhataja käsul liidetakse pataljon ühte 1. Tallinna kaitsepataljoniga ja nimetatakse 8. jalgväe rügemendiks. Rügemendi ülemaks nimetati alamkapten O. Sternbeck (praegu kolonel-leitnant, laskeinspektor), alamkapten O. Eller aga määratakse 3. pataljoni ülemaks, missugusel kohal ta 29. novembril samal aastal lahingus Marienhauseni all surmavalt haavata saab.

Nii lühidalt Tartu vabatahtliku kaitseliidu pataljoni aegloost.

Nagu Tartu maakonna kaitseliidust võrsus Kuperjanovi partisaanide rügement, üks kuulsamaid Vabadussõja veteraane, nii kasvas linna kaitseliidust pärastine 8. jalgväe rügement. E. M.—s.

Kroonika.

Kaitseliidu esimene naisrühm.

Teatavasti tegutsevad Soome ja Läti kaitseliitides naisorganisatsioonid, kes töötades käsikäes kaitseliiduga, mitmeti kaitseliidu tegevuses kaasa aitavad.

Nüüd on meie kaitseliidu Tartu maleva esimene, kus asutatud naisrühm. Nimelt asutati 2. (territoriaal) malevkonna juures neil päivil naisrühm, mille ülesandeks on hoolitseda malevkonna majandusolude eest, tegutseda sanitaar-alal ja üldse jõudumööda aidata kaitsemaleva töö edukuseks kaasa.

Tartu maleva varustab end suve mundritega.

6. mail peeti Tallinnas kaitseliidu keskjuhatuse järjekorraline koosolek, kus muuseas mõtteid vahetati kaitseliidu suve vormi kohta, sealjuures peeti kõige otstarbekohasemaks praegune vorm, milline tuleks aga kergemast materjalist valmistada.

Tartu maleva staabis oli 9. mail vähempakkumine 200 suvemundri õmblemiseks kaitsemalevlastele.
E. M—s.

Ametlikud teated.*Ringkirjaline.***Kõikide malevate päälikutele.**

Saadan teadmiseks väljavõtte Kaitseliidu Keskjuhatuse koosoleku protokollist 6. mail s.a.:

„14) Kaitseliitlaste suve vorm otsustati jätta samasuguseks, nagu tali vormgi, ainult valmistada tuleks õhemast materjalist.“

Kaitseliitlased!

*Saatke „Sõdur-Kaitseliitlasele“
kaastööd!*

Kaitseliitlased!

*Tellige ja levitage ajakirja
„Sõdurit!“*

Kaitseliitlaste õigused Lätis.

Et hõlbustada maaelanikkudele allkirjade kinnitamist, mis hädatarvilik kaupade ja saadetiste kättesaamisel postilt ja raudteelt, on kõigile Läti kaitseliidu osakondade, kompanide ja rügementide ülematele, kel oma pitsat olemas, lubatud sarnast allkirja kinnitada. Senini tuli ses asjas pöörata vallavalitsuse poole, mis oli mõnikord väga tülikas.

*

Iga Läti kaitseliitlane võib oma tunnistuse põhjal ilma mingisuguse eraldi loata enese juures hoida sõjaväe püssi, revolvrilt ja jalgratast. Luba on tarvilik ainult jahiriista pidamiseks.
A. Tr.

15) Kaitseliitlaste käesidemeid on kohustatud muretsema malevkonnad omal algatusel malevkondade erasummadest.

16) Esitussummade kohta otsustas koosolek neid malevatele mitte lubada, peale selle, mis ettenähtud Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud malevate koosseisus.“

J. Vende.

Kolonel-leitnant,
staabi ülema k.t.

F. Birkhan,
sekretär.

Esimene Eesti Kinnituse Selts**EEKS**

Asut. 1866 a.

**KÕIGE VANEM KINNITUSE
ASUTUS EESTIS.**

**PEAKONTOR ja JUHATUS
TALLINNAS, LAI TÄN. Nr. 1
(omas majas). TELEFON 7-85.**

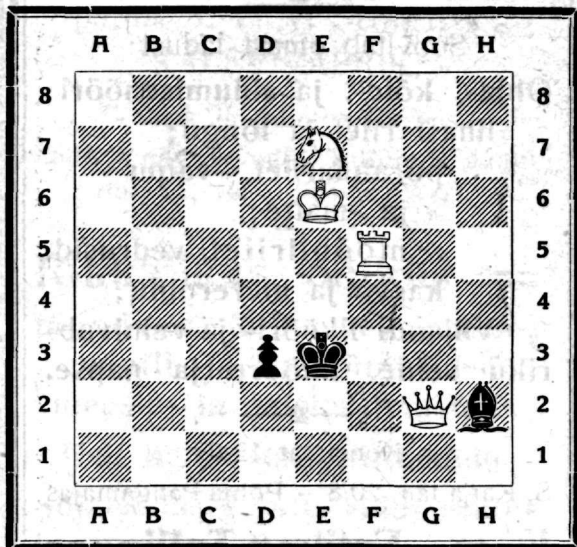
AGENTUURID linnades, alevites ja maal.**TULEKINNITUS.****KODULOOMADE KINNITUS õnnetuste, katkude ja varguste vastu.****KLAASIKINNITUS.****MURDVARGUSE VASTU KINNITUS.****ELU ja KAPITALIDE KINNITUS.****Kinnituskasud ja kinnitustingimised soodsamad, kui teistes kinnitusseltsides.**

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne № 22.

Kokkuseadnud tuntud Soome probleemi-komponist J. Ohquist.
Mustad.

Valged.

Valged: Ke6, Lg2, Vf5, Re7.
Mustad: Ke3, Oh2, Ed3.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülaltoodud ülesande autor, tuntud Soome probleemi-kokkuseadja Joh. Ohquist, sündinud a. 1861, endine kauaaegne Helsingi ülikooli lektor, praegune press-attaché Soome saatkonna juures Berliinis, on Helsingi maleklubide turniiridel mitu korda auhindu võitnud.

Ilmus trükist:

Lühikene Arisaka (Jaapani) süsteemilise vintpüssi materjaal-osa kirjeldus.

Kokkuseadnud leitnant A. Teder.

Raamat sisaldab hulga selgitavaid joonistusi teksti juurde.

Lisaks andmed laskeõppuseks.

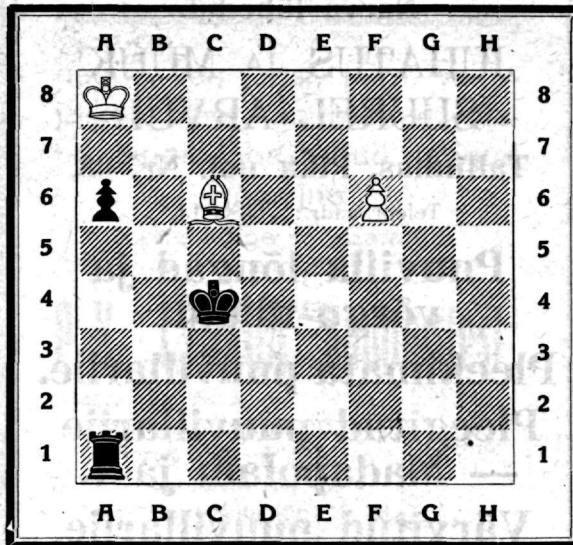
== Hind 25 marka. ==

Saada „Sõduri“ talitusest
Tallinn, Pagari tän. № 1.

Väeosadele ja kaitseliidu malevõõrdadele saadetakse raamat ametlike nõudmiste peale järelmaksuga välja.

Lõpumäng № 18.

Kokkuseadnud de Villeneuve-Esclapon (Pariisis).
Mustad.

Valged.

Valged: Ka8, Oc6, Ea5 ja f6.
Mustad: Kc4, Va1, Ea6.

E = ettur = sõdur.

Valged algavad ja võidavad.

Ülesande № 19 lahendus.

1. Rf6—e4,	Kf5:e4,
2. Oe8:g6+,	Ke4—e5,
3. Od8—f6 annab matt.	
1. (Rf6—e4),	Kf5—g4,
2. Oe8—d7+,	Kg4—h5,
3. Re4—g3 annab matt.	
1. (Rf6—e4),	Kf5—e5,
2. Oe8:g6,	Ke5—d4,
3. Od8—f6 annab matt.	

Õiged lahendused ülesandele nr. 19 saatsid: n. leitn. O. Randmer (Jõhivist), R. Paide (Nõmmelt), Alfons Pachel ja V. Mikenas (Tallinnast).

Õiged lahendused ülesandele nr. 18 olid veel saatnud: kapt. O. Mullas (Tallinnast) ja A. Pachel (Tallinnast), ka lõpumängule nr. 14.

Vastutav toimetaja E. Limberg.

Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Pagari tän. nr. 1.

Lahing tankide toetusel

Kokkuseadnud major J. Lutsar.

Hind 150 mrk.

Saada „Sõduri“ toimetusest,
Tallinn, Pagari tänav nr. 1.

Kreenholmi Manufaktuur

Narva lähedal.

JUHATUS JA MÜÜK
SUUREL ARVUL

Tallinnas, Pikk uul. Nr. 68.

Telegr.-aadr.: „TEXTILE“.

Puuvilla lõngad ja
võrgu-niidid.

Pleekimata puuvillariie.

Pleegitud puuvillariie
— Madapolam ja t.

Värvitud puuvillariie
— Musliin.

K.-m. „Estika“ Tallinnas

S. Karja tän. 20/8 -- Põhja Panga majas
Kõnetraat 12-67

Soovitab omast ladust:

Ohja-, köie-, ja sidumisenööri;
linast riidet ja lõngu;

põrandariiet, -vaipu
ja -matte;

mööbliriidet, vedrusid,
karvu ja mererohtu;

Viljandi likööri- ja veinivab-
riku veine, likööre ja napse.

Kõnetraat 12-67

S. Karja tän. 20/8 -- Põhja Pangamajas

K.-m. „Estika“ Tallinnas

Vastuvõtmine S. ü. õ. meriväe klassi.

Käesoleva aasta 1. juulil korraldatakse vastuvõtmine S. ü. õp. meriväe klassi. Vastuvõtmine sünnib võistluskatsetega eesti keelest matemaatikast, füüsikast, mehaanikast ja vene keelest keskkooli humanitaarharu lõpuklassi piirides (täielikud, üksikasjalised programmid on saada ajak. „Sõduri“ toimet.). Soovijad sisseastuda peavad vastama järgmistele nõuetele:

- 1) Eesti vabariigi kodanik,
- 2) täielik keskkooli haridus,
- 3) tervislikult kõlblik teenistuseks rivis,
- 4) vanadus 17—25 a.

Soovijatel võistluskatsetest osavõtta tuleb hiljemalt 20. juuniks s. a. esitada S. ü. õ. ülemale palvekiri, juurelisades järgmised dokumendid kas originaalis või ametlikkudes ära kirjades:

- 1) hariduse tunnistus,
- 2) kodakondsuse tunnistus,
- 3) vanaduse tunnistus,
- 4) tunnistus selle üle, et kohtu poolt karistamata ning eeluurimise all ei seisa.

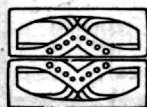
Sõjaväelased-sisseastujad or kohustatud esitama väeosa ülema atestatsiooni.

Alaealistel on tarvis vanemate nõusolek.

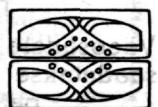
Palvekirjale tuleb juure lisada 20 mrk. tempelmaksu.

Õpetöö kestab 3 aastat.

„Sõduri“ 1924 aastakäik

On kokku köidetult igale sõjaväelasele kui ka eraisikule kasulik ja huvitav raamat!

Saada „Sõduri“ talitusest ainult 300 marga eest!

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR,

endine
parun A. L. v. Stieglitz'i
KALEVIVABRIK.

Vabrik ja juhatus Narvas.
Ladu ja engros-müük Tallinnas, Jaani
uul. 11, tel. 13-84 ja 24-58.

Rikkalikus valikus ==
moodsad ülikonna-, palitu-,
mantli- ja kostüümiriided
meeste- ja naisterahvastele.
Hall kalev kaitseliitlastele.
Sõjaväelaste ja tsiviilametnik-
kude palitu- ja ülikonnariided.

Kõik toiduained

nagu: või, juust, piim, vahu-
ja kohvikoor, kanamunad, vors-
tid, singid, liha, jahud, tangud
jne. jne.

ostate kõige soodsamatel
tingimistel

P. K. „ESTONIA“ kauplustest:

Jaani tän. № 3,
Müürivahe tän. № 10,
Narva mnt. № 42,
Jakobsoni tän. № 4,
Tarabella tän. № 28,
Nõmmel, Jaama tän. № 14.

TÄHTIS KAITSELIIDU MALEVLASTELE!

ROYAL ja CORONA

on paremad ja täielikumad
Ameerika esimeseklassi **kirjutusmasinad.**

Kaitseliidu malevlastele hinnaalandus.

Vd. Loun & Schitikov,

Tallinn, Niguliste tn. 18.

Tel. 13-37.

Ohvitseride varustus.

Igasugust varustust ohvitseride vor-
mide juurde, nagu: nõõbid, kuldti-
kandused, kokarded, akselpaelad,
kuld ja hõbetressid, pagunid, mõõ-
gad, portupeed, trafaretid j. n. e.
soovitame meie Eesti Vabariigi ohvit-
seridele täpselt Sõjaministeeriumi ees-
kirja järele.

A. S. HANS KOCH A. G.
TALLINN, VENE TÄN. 11-A

Postkast 156 :: Telefon 22-44

alkohoolita likööri ekstraktid

SIDRONI SODA

on võistluseta.

TALLINN, Vaimu tän. nr. 1. — Telefon 5-19.

J. Puhk & Pojad

TALLINNAS.

Peakontor: Rannavärava puiest. 21

Telefonid: 15-84, 24-33, 303 & 24-43.
Telegr.: Puhk — Tallinnas.

TARTU KONTOR:
Suu turg 12. Tel. 6-63
Telegr.: Puhkid-Tartus

NARVA KONTOR:
Tallinna m. 5. Tel. 27
Telegr.: Puhkid-Narvas

VILJANDI KONTOR:
Tallinna t. 3. Tel. 211

PÄRNU KONTOR:
Nikoiaj t. 6. Tel. 190
Telegr.: Puhkid-Pärnus

VALGA KONTOR:
Vabaduse t. 32. Telef. 91
Telegr.: Puhkid-Pärnus

PETSERI KONTOR:
Võru tän. 2. Tel. 70

Pakuvad ladust oma suurveskis jahvatud
nisupüüle

Eesti parem - Kalev - Kungla - Sampo - Söre
ja Manna

Rukkijahu

Rukkist - Kaeru

Suhkurt

-- igat seltsi --

Riisi - Kohvi - Kakaod - Heeringaid - Soola
ja muid koloniaalkaupu.

Burmeister & Schenck

Tallinn, Väike Roosikrantsi tän. Nr. 4.

Kõnetraat 27-92.

Veevarustus. Puurkaevud.
Veepuhastamise sisseseaded.
Keskkütte. Ventilatsioon.
Kuivatuse sisseseaded.
Auru-, pesu- ja keeduköögid.
Veeravitsemise sisseseaded.
Kanaliseatsioon ja kanalisatsiooni filtrid.
Gaasitorud ja osad, mustad ja tsingitud.
Malmist puhta- ja mustaveetorud.
Tsementtorud.
Jõu- ja käsipumbad.
Vannid. Vanniahjud.
Pesu- ja mustaveekausid.
Klosetid ja nende osad.
Ventilid ja kraanid.

Töö saab vilunud eriteadlaste juhatusel
läbiviidud.

Ühendatud väeliikide juhtimine ja lahing

1. septembrist 1921.

Tõlkinud Saksa keelest
noorem-leitnant A. Koern.

— Hind 75 marka. —

Raamatud on saadaval „Sõduri“ talituses Tallinnas, Pagari tän. № 1.

Kultuur-selgitustöö metoodika käsiraamat.

SISU:

- I. Kuidas korraldada kultuur-selgitustööd (k. s.)
kaitsevæes.
- II. Kuulajaskond.
- III. Metoodika.
- IV. Näitlik õpeviis.
- V. K/s. juhataja ettevalmistamine tunniks.
- VI. K/s. tund ja päevasündmuste selgitamine.
- VII. K/s. side teiste k/s. liikidega.
- VIII. K/s. tunni omavuse kontroleerimine.
- IX. K/s. tund gruppide kaupa.

KAITSELIITLASED,

ostke Eesti teedele kohased ja tugevad jalgrattad.

Paremaid Inglise JALGRATTAID

müüb suurel ja väiksel arvul

Kaitseliitlastele soodustatud
tingimused.

V. LOUN & SCHITIKOV,

Tallinn, Niguliste tän, 18. Tel. 13-37.